

5/3654

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

AON wewn. 5017/97

Ppłk dypl. Stanisław KORZENIOWSKI

**WSPÓLDZIAŁANIE ZWIĄZKU
TAKTYCZNEGO (ODDZIAŁU)
Z FORMACJAMI DYWIZJI
KAWALERII POWIETRZNEJ**

50258

WARSZAWA

1998

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

AON wewn. 5017/97

Ppłk dypl. Stanisław KORZENIOWSKI

**WSPÓLDZIAŁANIE ZWIĄZKU TAKTYCZNEGO
(ODDZIAŁU) Z FORMACJAMI DYWIZJI
KAWALERII POWIETRZNEJ**

Spis treści

Wstęp.....	5
1. Współdziałanie - cel, istota, podstawowe pojęcia	7
2. Ogólne zasady współdziałania	13
3. Związek taktyczny (oddział) - miejsce, rola, zadania.....	27
3.1. Działania obronne	27
3.2. Działania zaczepne.....	29
4. Zadania kawalerii powietrznej w walce.....	33
4.1. Działania obronne	34
4.2. Działania zaczepne.....	35
4.3. Działania opóźniające.....	38
4.4. Działania rajdowe.....	39
4.5. Działania desantowe oraz przeciwdesantowe.....	39
4.6. Działania przeciwdywersyjne.....	40
5. Istota i ogólne zasady współdziałania związku taktycznego (oddziału) z kawalerią powietrzną.....	45
Zakończenie.....	51
Bibliografia.....	53
Załączniki	55

Rozwój technologiczny środków walki i wyposażanie w nie sił zbrojnych wpływa w decydującej mierze na zmianę poglądów na taktykę prowadzenia współczesnych działań bojowych. Do najbardziej charakterystycznych właściwości współczesnej walki zalicza się: możliwość zintegrowanego użycia różnych środków rażenia, skrócenie terminów oraz zmianę sposobów planowania i przygotowywania walki, wzrost możliwości ogniowych i ruchliwości wojsk oraz zwiększenie obszaru walki. Niespotykana dotychczas dynamika działań i gwałtowne zmiany w sytuacji oraz szybkie przechodzenie z jednego rodzaju walki do drugiego stanowią o współczesnym obrazie pola walki.

Podkreśla się w związku z tym, że współczesne działania bojowe będą miały bardzo manewrowy charakter. Manewr rozumiany jest jako przesunięcie wojsk w celu zajęcia dogodnej pozycji w stosunku do przeciwnika. W natarciu stosuje się tę zasadę w celu stworzenia przewagi sił i środków na decydującym kierunku działania: w obronie - dla uniknięcia uderzeń przeciwnika lub ich odparcia albo w celu wyprowadzenia wojsk własnych do rejonów, z których będą mogły przejść do działań zaczepnych.

Celem zwiększenia ruchliwości wojsk na polu walki obecnie duży nacisk kładzie się na pełną modernizację oddziałów i związków taktycznych oraz na rozwój wojsk aeromobilnych, a szczególnie kawalerii powietrznej.

Na współczesnym polu walki, wojska kawalerii powietrznej zaleca się wykorzystywać w rejonach, w których obezwładniono przeciwnika różnymi środkami rażenia bądź w rejonach trudno dostępnych dla wojsk pancernych i zmechanizowanych, a w szczególności do nawiązania i utrzymania kontaktu z wojskami przeciwnika, przy jednoczesnym wykonywaniu niespodziewanych ataków ze skrzydeł i na jego tyły, prowadzenia działań osłonowych w czasie marszu i podczas działań opóźniających i obronnych oraz udziale w wykonywanych zwrotach zaczepnych. Ponadto, kawaleria powietrzna może w działaniach zaczepnych realizować zadania związane z uchwyceniem i utrzymaniem - do czasu podejścia wojsk działających od frontu - ważnych obiektów terenowych (węzły dróg, mosty, przesmyki, przeprawy na przeszkodach wodnych, itp.) oraz rozwijania powodzenia własnych wojsk zmechanizowanych i pancernych, przy wykorzystaniu skutków uderzeń ogniowo-elektronicznych. Z kolei w działaniach o charakterze obronnym może niszczyć lub obezwładniać ważne elementy w ugrupowaniu bojowym przeciwnika, utrzymywać inicjatywę taktyczno-operacyjną wywalczoną przez siły ogólnowojskowe poprzez wzbronienie podejścia świeżych sił przeciwnika z głębi

oraz prowadzić działania przeciwdesantowe. W obu wymienionych rodzajach walki jest także zdolna do prowadzenia głębokiego rozpoznania sił przeciwnika, w tym: rozmieszczenia rejonów jego odwodów, ważnych środków walki oraz stanowisk dowodzenia i węzłów łączności.

Tak szeroki zakres możliwych do realizacji zadań sugeruje potrzebę użycia kawalerii powietrznej już na szczeblu związku taktycznego i oddziału. Niesie to z sobą szereg problemów, które powinny być umiejętnie rozwiązywane przez dowódców i oficerów sztabu. Jednym z nich jest potrzeba zapewnienia właściwego współdziałania między wszelkimi elementami ugrupowania bojowego związku taktycznego (oddziału) a kawalerią powietrzną. Sądzić można, że będzie to możliwe jedynie wtedy, gdy dowództwa szczebli taktycznych dogłębnie poznają specyfikę działania kawalerii powietrznej, zakres i charakter realizowanych przez nią zadań oraz posiadają umiejętność organizowania, utrzymywania oraz odtwarzania naruszonego współdziałania.

W niniejszym opracowaniu skupiono się na wyeksponowaniu tych problemów, które należy dostrzegać w czasie organizowania współdziałania. Nie było natomiast celem podejmowanie polemiki co do potrzeby traktowania współdziałania jako odrębnego, specjalistycznego etapu planowania i organizowania walki. Nie odniesiono się również do poglądów potwierdzających bądź negujących postrzeganie współdziałania jako zasady sztuki wojennej, a w wymiarze taktycznym - walki. Są to wielce istotne problemy, które w przekonaniu Autora nie powinny jednak zdominować treści współdziałania.

1. Współdziałanie - cel, istota, podstawowe pojęcia

Problemy związane z organizowaniem współdziałania na potrzeby walki są rzadko poruszane w literaturze wojskowej. Nie oznacza to jednak, że nie budzą one szeregu wątpliwości i zastrzeżeń. Okazuje się bowiem, że treści i metody organizowania współdziałania bardzo często niewiele odbiegają od tych, jakie stosowano w czasie drugiej wojny światowej oraz latach powojennych. Jak słusznie zauważa Władysław Mróz za ich nowelizacją przemawiają również krytyczne wypowiedzi dowódców i oficerów sztabów, a także praktyka szkoleniowa wojsk¹.

Przystępując do rozważań na temat celu i istoty współdziałania należy skonstatować, że nie jest ono pojęciem czysto wojskowym, i jako takie definiowane jest w zależności od potrzeb i specyfiki różnych specjalności naukowych. W znaczeniu najbardziej ogólnym współdziałanie zdefiniowano w „Słowniku języka polskiego”. Twierdzi się w nim, że (...) współdziałać - to działać, pracować, wspólnie z kimś brać udział w jakiejś akcji (...)². Natomiast z prakseologicznego punktu widzenia współdziałanie postrzegane jest jako kooperacja pozytywna, działania wieloprzedmiotowe którego uczestnicy wzajemnie sobie pomagają³. Jeszcze inaczej współdziałanie określa się w teorii organizacji i zarządzania, gdzie przyjmuje się, iż są to typy i rodzaje związków (sprzężeń zwrotnych) zachodzących między jednostkami lub grupami społecznymi dążącymi w tym samym czasie do realizacji wspólnego celu lub do wzajemnego uniemożliwienia sobie osiągnięcia celów rozbieżnych. Według kryterium celu rozróżnić możemy następujące typy współdziałania: współpraca, współzawodnictwo, walka⁴. Bardzo ciekawie na temat współdziałania wypowiedział się Tadeusz Kotarbiński, odnosząc się nota bene w swoich rozważaniach do teorii walki. Uważa on, że (...) gdy trzeba wprowadzić lub utrzymać koordynację między współdziałającymi osobami, a więc na przykład między współdziałającymi w walce przeciw komuś innemu, na ogół bywa niezbędne porozumiewanie się. Uczestnicy muszą zawiadamiać się wzajem o sytuacji, czynach dokonanych i dalszych zamiarach, z zastrzeżeniem tego, co ma pozostać ukryte nawet między nimi, by nie dojść do wiadomości strony przeciwnej. ... Do warunków dzielnego współdziałania należy więc dbałość o informacje wzajemne. Jednak współdziałanie jak najintensywniejsze wymaga ponadto hierarchii, czyli organizacji (...)⁵. Na baczność uwagę zasługują niewątpliwie te wątki, w których Kotarbiński podkreśla znaczenie informacji (traktowanej współcześnie - obok ruchu i rażenia,

¹ Mróz W., *Współdziałanie*, *Myśl Wojskowa* nr 2/1991, s. 7

² *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 1967

³ Pszczółowski T., *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Wrocław 1978, s. 273

⁴ *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, Warszawa 1981

⁵ Kotarbiński T., *Z zagadnień ogólnej teorii walki*, Warszawa 1938

jako elementarny czynnik walki zbrojnej) oraz hierarchii, bez której nie mogą funkcjonować siły zbrojne.

Z punktu widzenia czynionych rozważań istotne jest spojrzenie na sens znaczeniowy współdziałania, postrzeganego przez pryzmat nauk wojskowych. W tym celu można również przywołać kilka sformułowań, które ilustrują przeobrażenia zachodzące w rozpatrywanej sferze. W pierwszych latach powojennych wskazywano, że organizacja współdziałania pomiędzy wszystkimi rodzajami broni polega na uzgodnieniu w terenie zadań i wzajemnej pomocy, ustaleniu wspólnego systemu orientowania się i wskazywania celów oraz na ciągłej pomiędzy nimi łączności⁶. Należy skonstatować, iż współdziałanie w tym okresie łączono wyraźnie z szeroką problematyką pracy dowódcy (sztabu) w terenie. Wynikało to głównie z niewielkiej (z dzisiejszego punktu widzenia) przestrzeni, na której prowadzono walkę zbrojną w wymiarze taktycznym. Wraz z rozwojem środków walki oraz zmianami w teorii i praktyce jej prowadzenia współdziałanie postrzegane jest szerzej, jako zasada sztuki wojennej polegająca na uzgodnionym ześrodkowaniu wysiłków i działań różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych co do zadań, czasu, miejsca i ich taktyczno-operacyjnych możliwości w myśl ogólnego zamiaru osiągnięcia celu operacji⁷. W teorii walki zbrojnej współdziałanie postrzegane jest coraz wyraźniej przez pryzmat celu walki. Np. Zdzisław Galewski pisze, że działanie na rzecz osiągnięcia wspólnego celu stanowi element współdziałania. Jeżeli działanie to zostanie wcześniej uzgodnione i stanie się planowe, wówczas będzie to po prostu współdziałanie. W kolejnych opracowaniach specjalistycznych podkreśla i eksponuje się kryteria, według których współdziałanie powinno być organizowane. Jako główne kryteria przyjmuje się zadanie, miejsce, czas i sposób. Takie podejście znajdujemy w podręczniku taktyki, wydanym nakładem ASG WP w 1988 roku. Stwierdza się w nim, iż współdziałanie polega na uzgodnionym skupieniu wysiłków i działań oddziałów (pododdziałów) różnych rodzajów wojsk oraz elementów ugrupowania, a także na skorelowaniu uderzeń wojsk z uderzeniami środków jądrowych i ogniowych według zadań, kierunków (rejonów, rubieży), czasu i sposobów wykonania zadań⁸.

Współcześnie postrzega się, że współdziałanie polega na koordynacji działania wojsk na rzecz tych sił, które będą działać lub działają w rejonie głównego wysiłku obrony lub na kierunku głównego uderzenia, synchronizacji wykonywania kolejnych zadań bojowych, precyzowaniu wariantów prowadzenia walki w zależności od charakteru możliwego działania przeciwnika, sprawdzeniu, czy wszyscy dowódcy jednoznacznie zrozumieli cel walki, zadania bojowe i sposoby ich wykonania oraz czy znają ustalone sygnały⁹. Podobnie współdziałanie zdefiniowano w podręczniku taktyki, wydanym nakładem AON, w którym zapisano, że współdziałanie polega na uzgodnionym skupieniu wysiłków i działań oddziałów (pododdziałów) różnych

⁶ *Tymczasowy regulamin walki broni połączonych, Warszawa 1947*

⁷ *Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979*

⁸ *Taktyka ogólna. Podręcznik, Warszawa 1988*

⁹ *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych. Część I (związek taktyczny, oddział), Warszawa 1994*

rodzajów wojsk oraz elementów ugrupowania, a także na zgraniu uderzeń wojsk z uderzeniami ogniowymi według zadań, kierunków (rejonów, rubieży), czasu i sposobów wykonania zadań. Organizuje się je w celu zapewnienia jak najpomyślniejszego wykonania zadań bojowych, z zasady na rzecz oddziałów (pododdziałów) działających na kierunku głównego uderzenia (w rejonie lub na kierunku głównego wysiłku obrony)¹⁰.

Mnogość zaprezentowanych definicji skłania do refleksji. Powstaje bowiem pytanie, jak postrzegać współdziałanie w dzisiejszych uwarunkowaniach, na współczesnym i przyszłym polu walki? Powstaje kolejne pytanie o to, czy wymaga ono tak szerokich, rozbudowanych definicji, by oddać jego sens i istotę? Wydaje się, że nie. Można bowiem postrzegać je w sposób prostszy, a tym samym łatwiejszy do przyswojenia i stosowania w praktyce. Na podstawie analiz przytoczonych wcześniej definicji oraz wniosków z praktyki szkoleniowej wojsk można stwierdzić, że:

współdziałanie to skoordynowane użycie posiadanych sił i środków do realizacji otrzymanego zadania, postrzeganego jako cel walki.

Wychodząc z tak definiowanego współdziałania zatrzymajmy się na chwilę nad jego istotą. Wiele ciekawych, godnych przytoczenia myśli na ten temat sformułował Marian Kowalski. Uważa on, że istota współdziałania sprowadza się do działania wspólnego przy zachowaniu autonomii sprawców tego działania. Oznacza to, że sprawcy działania zmierzają do jednego celu, jednak każdy z nich spełnia tylko tę rolę, którą mu powierzono. Możliwość efektywnego współdziałania istnieje wówczas, gdy jego organizator (twórca) jest w tym czasie przełożonym wszystkich sprawców działania. Wówczas bowiem, rozdzielając role poszczególnym sprawcom działania, ma prawo stawiania zadań poszczególnym wykonawcom¹¹.

Inni autorzy istotę współdziałania rozpatrują przez pryzmat pola walki. Twierdzą, iż w przyszłości bez zgrania wysiłków, zespolenia sił i środków różnych rodzajów wojsk nie będzie możliwe szybkie osiągnięcie zamierzonego celu przy jak najmniejszych stratach własnych. A zatem istota współdziałania sprowadzi się każdorazowo do dokładnego uzgodnienia i ustalenia czasu, miejsca i sposobu działania sił uczestniczących w realizacji zadania bojowego. Oznacza to, że współdziałanie staje się wymogiem walki, czymś co trzeba będzie bezwzględnie wykonać. To powszechna i nieodzowna czynność dowódców planujących i kierujących walką (bitwą)¹².

Współcześnie istoty współdziałania nie można rozpatrywać rozłącznie od innego kryterium, a mianowicie synergii. W teorii taktyki bardzo szeroko podnoszono

¹⁰ *Działania taktyczne wojsk lądowych, Warszawa 1995*

¹¹ *Materiały z konferencji naukowej KON-OT, Wrocław 1997*

¹² *Kaczmarek W., Ścibiorek Z., Przyszła wojna - jaka?, Warszawa 1995*

bowiem dotychczas potrzebę współdziałania wojsk na polu walki, upatrując w jego efekcie pewnych gwarancji odniesienia sukcesu. W takiej postaci współdziałanie postrzegane było jako uzgodnienie wysiłków na rzecz tych zgrupowań (elementów ugrupowania bojowego), które wykonują zadania główne, decydujące o powodzeniu walki. Współcześnie pojęcie „współdziałanie” coraz częściej zastępowane jest pojęciem „synergia”. Jest to pojęcie inne jakościowo, bowiem w swej istocie polega na wzajemnym potęgowaniu działania. Oznacza zatem takie użycie dwóch lub więcej elementów, by ich działanie dawało efekt większy niż suma skutków uzyskanych oddzielnie. Zwykle zjawisko synergii obrazuje się równaniem:

$$2 + 2 = 5 \text{ efektów.}$$

Inaczej rzecz ujmując synergia na polu walki zachodzi wtedy, gdy określone zgrupowania (elementy ugrupowania bojowego) wspólnie osiągną więcej niż w sytuacji, w której działają oddzielnie. W konkluzji można zatem stwierdzić, że synergiczność mierzona będzie w uzyskanych efektach, które w określonych sytuacjach przekroczą potencjalne możliwości bojowe określonych zgrupowań wojsk (elementów ugrupowania bojowego).

Współcześni teoretycy wojskowi podkreślają, że rola współdziałania wzrasta wraz z technicznym i organizacyjnym rozwojem wojsk. Istnieje bowiem między nimi ścisła, dialektyczna zależność. Perspektywy przystąpienia naszego państwa do struktur NATO, zmieniające się zasady planowania działań bojowych oraz użycia wojsk na polu walki, także wpływają na przyjmowany i powszechnie akceptowany model współdziałania. Jak z powyższego wynika, na obecnym etapie rozwoju naukowo-technicznego nie można mówić o zmniejszeniu się roli współdziałania. Wręcz przeciwnie, trzeba dążyć do wzbogacania jego treści, dostosowując je do wymagań współczesnego pola walki.

W teorii sztuki wojennej przyjmuje się, że w zależności od szczebla dowodzenia, na którym jest organizowane współdziałanie, można wyróżnić współdziałanie **taktyczne** (od pododdziału do związku taktycznego włącznie), **operacyjne** (na szczeblu związku operacyjnego) oraz **strategiczne** (dotyczące sił zbrojnych, postrzeganych przez pryzmat ich rodzajów).

Z kolei, przyjmując jako kryterium podziału rodzaje wojsk, których dotyczy współdziałanie, na szczeblu taktycznym wyróżnia się:

- *współdziałanie ogólnowojskowe* - prowadzone w ogólnowojskowych związkach taktycznych (oddziałach, pododdziałach), dotyczące również przydzielonych jako wzmocnienie rodzajów wojsk;
- *współdziałanie specjalistyczne* - prowadzone w związkach taktycznych (oddziałach, pododdziałach) określonego rodzaju wojsk, dotyczące określonej specyfiki ich użycia.

Obecnie nie przewiduje się wydzielania specjalnego czasu na organizowanie współdziałania podczas planowania walki. Określone zagadnienia powinny być omawiane stosownie do poszczególnych okresów przygotowania walki, ze szczególnym uwzględnieniem formułowania zamiaru, precyzowania decyzji oraz

stawiania zadań. Szczególny charakter ma zatem synchronizacja działań poszczególnych elementów ugrupowania bojowego w czasie i przestrzeni, gdyż jako jedno z przedsięwzięć realizowanych przez sztab w ramach ostatecznego rozwiązywania problemów współdziałania przewija się przez wszystkie pozostałe czynności. Jest to jeden z podstawowych obowiązków planistycznej pracy oficerów sztabu nad współdziałaniem. Zgrywa się w ten sposób działanie różnych elementów, łącząc je w jeden system.

W wyniku prowadzenia określonych zabiegów powinien powstać ogólny „scenariusz” walki (operacji), w którym określono rolę poszczególnych sił i środków w wykonywaniu zadania, czyli osiągnięcia celu walki. W toku działań może zajść konieczność zmiany tego scenariusza. Potrzeba utrzymania ciągłości współdziałania będzie zatem wymagała jego podtrzymywania, rozumianego jako korygowanie przyjętych wcześniej ustaleń oraz odtwarzania, rozumianego jako ponownego nawiązania, stosownie do potrzeb powstałej sytuacji taktycznej. Ponieważ zarówno w obronie, jak i w natarciu współdziałanie organizuje się na całą głębokość walki (operacji), według kierunków i zadań (okresów), ze szczególnym uwzględnieniem początkowego okresu działań, problemy podtrzymywania i odtwarzania współdziałania wymagają kilku zdań komentarza.

Dowódcy i sztaby współdziałających sił i środków ponoszą odpowiedzialność za wykonanie przewidzianych dla nich zadań. Wiadomo jednak, że walka może przebiegać inaczej niż planowano. Mogą być dogodniejsze warunki niż zakładano lub gorsze, wręcz niesprzyjające. Zarówno w pierwszym, jak i w drugim wypadku położenie wojsk wymuszało będzie korektę określonych ustaleń oraz przekazywania skorygowanych postanowień wykonawcom. Czynności z tym związane zwane są podtrzymywaniem współdziałania. Poprawki dotyczące użycia sił i środków powinny być skoordynowane, zaakceptowane przez dowódcę i niezwłocznie przekazane podległym ogniom dowódczo-sztabowym. Jeżeli podtrzymywanie współdziałania będzie dotyczyło sąsiadów, zmiany mogą być wprowadzane tylko wtedy, gdy zgodzi się na to wyższy przełożony.

W toku walki, zwłaszcza gdy przeciwnik przejmie inicjatywę, może zajść potrzeba odtworzenia współdziałania. Rezygnuje się wówczas z wcześniejszych ustaleń i wprowadza w to miejsce nowe, odpowiadające powstałej sytuacji. Odtworzenie współdziałania wymaga przede wszystkim uzyskania jak najdokładniejszych danych o położeniu przeciwnika i wojsk własnych, a także o charakterze prowadzonych działań. Niezbędne są również informacje dotyczące funkcjonowania systemu dowodzenia. Po dokonaniu analizy i oceny tych danych sztab powinien przedstawić dowódcy propozycje opanowania sytuacji (sposoby użycia własnych sił i środków, ich współdziałania oraz dowodzenia nimi). Podjęta na tej podstawie decyzja dowódcy powinna być jak najszybciej przekazana podwładnym. Będzie to wymagało wyjazdu oficerów sztabu do wojsk w celu udzielenia pomocy w realizacji decyzji dowódcy.

W wypadku zerwania współdziałania z sąsiadami obowiązek jego odtworzenia spoczywa na dowódcy wyższego szczebla dowodzenia. Niemniej jednak jego podwładni, nie czekając na odgórne ustalenia, powinni uczynić wszystko w celu odtworzenia współdziałania. Jeśli nie będzie to możliwe, muszą postępować tak, by nie dopuścić do załamania działań podległych wojsk.

Zarówno podtrzymywanie, jak i odtworzenie współdziałania powinno doprowadzić do zmiany niekorzystnej sytuacji dzięki skoordynowanemu i racjonalnemu użyciu sił i środków. Szczególnie ważną rolę ma tu do spełnienia sztab, który musi śledzić rozwój działań, na bieżąco prognozować zmiany w sytuacji oraz we właściwym czasie przedstawiać dowódcy propozycje zmierzające do podtrzymywania lub odtworzenia współdziałania. Wszelkie ustalenia sztabu po zaakceptowaniu przez dowódcę muszą być w formie decyzji lub konkretnych zadań jak najszybciej przekazane wykonawcom. Dzięki temu można wygrać walkę o czas i przechwycić inicjatywę, co zmusza przeciwnika do działań w mniej dogodnych warunkach.

2. Ogólne zasady współdziałania

Realizacja zadań przez wojska zależy głównie od sytuacji na polu walki, którą rozpatruje się w kategoriach tzw. sytuacji operacyjno-taktycznej. Wpływa ona w zdecydowany sposób na rodzaj prowadzonych działań, treść podejmowanych decyzji oraz określa sposób ich realizacji. Na współczesnym polu walki, w warunkach braku ciągłej, ustabilizowanej linii frontu (rubieży styczności wojsk), prowadzenia działań w wymiarze powietrzno-lądowym oraz silnego oddziaływania elektronicznego bardziej niż kiedykolwiek mogą powstawać sytuacje ogromnie zróżnicowane, których wcześniej nie można przewidzieć. Pociąga to za sobą wielkie prawdopodobieństwo, że wszelkie przewidywania oraz ustalenia podjęte przed rozpoczęciem działań bojowych mogą się nie sprawdzić. W tej sytuacji rodzi się pytanie, czy celowym jest organizowanie współdziałania, w myśl ogólnie obowiązujących zasad?

Odpowiedź na tak sformułowane pytanie nie powinna budzić wątpliwości. Możliwość zaistnienia nieprzewidzianych zdarzeń nie zwalnia dowódców i sztabów od prognozowania rozwoju sytuacji. Tylko bowiem takie podejście jest warunkiem powzięcia realnej, trafnej decyzji. Problem tkwi gdzie indziej. Wobec licznych i częstych zmian sytuacji szczególnego znaczenia nabiera trafność przewidywań, a więc opieranie ich na wnikliwie przeanalizowanych przesłankach oraz elastyczność i wariantowanie prognoz. Zatem ustalenie ogólnych zasad współdziałania oraz dążenie do ich realizacji w praktyce należy uznać za uzasadnione. Pozwalają one na nakreślenie pewnego schematu, który ze względu na swą wszechstronność powinien być adekwatny do każdej, nawet najbardziej hipotetycznej sytuacji bojowej. Tak rozumiane zasady współdziałania nie tylko nie ograniczają samodzielności i inicjatywy, ale wręcz przeciwnie - powinny być postrzegane jako dążenie do elastyczności w prowadzonych działaniach.

Współdziałanie wojsk wymaga zatem określenia pewnych ram, które powinny być przestrzegane w czasie jego organizowania i realizacji. Jeśli mają mieć one również charakter uniwersalny, a więc zachować przydatność niezależnie od sytuacji powstałej na polu walki, to muszą być z natury bardzo ogólne. Ogólne w takim stopniu, aby nie krępowały swobody działania wojsk, które realizują zadania w myśl przyjętych ustaleń. Powinny zatem dopuszczać pewną swobodę wcielania ich w życie, przy zachowaniu jednoznacznej interpretacji. Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że określone zasady współdziałania, tak jak wszystkie inne reguły obowiązujące w walce zbrojnej, nie mogą stanowić swoistego aksjomatu. Chodzi bowiem o to, żeby były one adekwatne do większości możliwych sytuacji na polu walki, a wtedy celowość ich formułowania nie powinna budzić kontrowersji.

W tym miejscu warto, wychodząc z dotychczasowych wywodów, sformułować kilka zasad, które mogą być postrzegane w kontekście organizowania współdziałania wojsk na polu walki. Stanowią one będą zarazem kanwą dalszych rozważań:

- *podstawą organizowania współdziałania są zadania oraz czas i miejsce ich realizacji;*
- *współdziałanie ustala się na potrzeby realizacji określonego zadania, postrzeganego jako cel, który należy osiągnąć;*
- *w zależności od charakteru zadania można różnicować stopień dokładności przyjmowanych ustaleń;*
- *organizuje się je na korzyść tych elementów ugrupowania bojowego, które odgrywają główną rolę w walce (lub jej etapie);*
- *w ramach współdziałania uwzględnia się potrzeby optymalnego wykorzystania posiadanych środków walki.*

Charakterystyka wymienionych zasad pozwoli lepiej zrozumieć ich sens i uzasadni celowość przestrzegania.

Współdziałania nie można organizować w próżni, zatem niezbędne jest określenie, jakie zadania, kiedy i gdzie będą realizowane. Jest to podstawowy warunek zrozumienia swojej roli przez dowódców współdziałających oddziałów (pododdziałów). Można bowiem zaryzykować twierdzenie, że wszelkie przedsięwzięcia na polu walki można tylko wtedy nazwać wspólnymi, kiedy zostały wyraźnie osadzone w czasie i przestrzeni oraz powiązane w jeden system. W przeciwnym razie, niezależnie od woli wykonawców, wspólne w założeniu działanie może nie przynieść zakładanych efektów.

Ogólnie rzecz ujmując podstawą do powzięcia decyzji jest otrzymane zadanie, które jest jednocześnie bazą do organizowania współdziałania. Bowiem to w zadaniu określa się cel, który powinien zostać osiągnięty przez wykonawców. Zwykle obok celu głównego (zasadniczego), określa się także cele pośrednie. Ich kolejne osiąganie jest drogą do pełnej realizacji zadania. Zauważmy, że w ten sposób owe wskazane przez przełożonego, a niekiedy określone bez jego udziału, cele pośrednie dzielą całość zadania bojowego na pewne etapy, a kryteria tego podziału mogą być bardzo zróżnicowane. W niektórych wypadkach będą nimi elementy ugrupowania bojowego przeciwnika, ważne obiekty terenowe, itp. Wymienione czynniki mogą mieć wpływ na określenie ilości i treści poszczególnych etapów. Celowość dokonywania takiego podziału wynika przede wszystkim z dążenia do synchronizacji działań poszczególnych elementów ugrupowania bojowego oraz zwiększenia potencjalnych możliwości bojowych wojsk. Niezależnie od przyjętego kryterium podziału, realizacja każdego ze wskazanych zadań cząstkowych (celów pośrednich) charakteryzować się będzie pewną specyfiką. Wywiera ona w oczywisty sposób wpływ na jego realizację.

Współdziałanie traktowane jako jeden z czynników, które określają skuteczność działania wojsk, również podlega temu wpływowi. Tak jak realia określonego etapu

narzucają różne sposoby i metody walki, tak również kształtują one konieczność wyboru specyficznych rozwiązań w dziedzinie współdziałania.

Kolejna z wymienionych zasad określa, że współdziałanie realizuje się na korzyść tych elementów ugrupowania, które spełniają główną rolę w wykonaniu zadania - osiągnięcia celu walki. Nie ulega wątpliwości, że na polu walki wzajemnie uzupełniają się działania szeregu jednostek organizacyjnych (elementów ugrupowania bojowego). Istnieje wiele związków i zależności, które w prostej linii wpływają na kształtowanie się sytuacji bojowej. Bowiern obok różnych rodzajów wojsk występują także różne szczeble dowodzenia. Działanie wszystkich tych elementów łączy wspólny cel, a jest nim pobicie przeciwnika. Wymaga to powiązania wysiłków wszystkich uczestników walki w jeden spójny system. Warto zastanowić się nad mechanizmem jego funkcjonowania. W tym celu trzeba ustalić, w jakich płaszczyznach współdziałanie się odbywa. Analiza problemu sugeruje wskazanie następujących:

- współdziałanie ze wspierającymi siłami i środkami wyższego szczebla;
- współdziałanie z sąsiadami;
- współdziałanie wewnątrz ugrupowania bojowego.

Dwie pierwsze płaszczyzny sprowadzają się do wspólnego działania własnej jednostki organizacyjnej (związku taktycznego, oddziału) z innymi, walczącymi obok niej siłami. Jest to tzw. współdziałanie „zewnątrzne”, realizowane poza własnym ugrupowaniem, ale z udziałem wojsk wchodzących w jego skład. Organizatorem takiego współdziałania jest oczywiście szczebel nadrzędny. Własna jednostka jest tylko jednym z elementów zbudowanego na wyższym szczeblu systemu.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na ciekawe zjawisko. Otóż w prakseologii wyróżnia się zjawisko tzw. facylitacji. Postrzegane jest jako działanie usprawniające (ułatwiająca), pojawiające się wtedy, gdy sprawcy działający uprzednio w odosobnieniu, wykonują te same działania mają możliwość kontaktu wzrokowego lub słuchowego. Można zatem przyjąć, że jest to szczególny przykład współdziałania jednostek realizujących podobny rodzaj działań bojowych (np. natarcie, obronę), gdzie na zwiększenie efektów prowadzonej walki wpływa sama świadomość, że posiada się sąsiada.

Współdziałanie w pierwszej ze wskazanych płaszczyzn przebiega zwykle według wskazań przełożonego oraz ustaleń, które poczynili między sobą dowódcy wspólnie walczących elementów. Współcześnie często stosowana jest zasada wzmacniania bądź wspierania wojsk. Siły i środki przydzielane jako wzmocnienie traktowane są przez określony czas jako integralny element ugrupowania bojowego. Przez podporządkowanie ich dowódcy ogólnowojskowemu wchodzi w skład zorganizowanego przezeń systemu dowodzenia, on także zajmuje się organizacją ich działań.

Na innych zasadach opiera się wsparcie wojsk. Polega ono na czasowym, zwykle krótkotrwałym, wykonywaniu zadań na korzyść wspieranego oddziału (pododdziału).

Wyznaczone do wykonywania takich zadań element ugrupowania wyższego szczebla nie wchodzi w podporządkowanie jego dowódcy. Po wykonaniu postawionych zadań w określonym etapie walki może nastąpić - i często tak się dzieje - zmiana obiektu wsparcia, a więc wyznaczenie do działania na innym kierunku i na rzecz kogoś innego.

Wspieranie jednostek ogólnowojskowych na polu walki jest szeroko stosowane dzięki jego zaletom, polegającym na możliwości kierowania wysiłków i koncentrowania sił, środków i ognia w tym miejscu i czasie, gdzie jest to najbardziej potrzebne. Zapewnia to bardzo pożądaną elastyczność. Do wsparcia wojsk zmechanizowanych i pancernych na szczeblach taktycznych mogą zostać użyte oddziały (pododdziały) artylerii, artylerii przeciwpancernej, przeciwlotniczej, wojsk inżynierskich, chemicznych, a także samoloty i śmigłowce. W ostatnim okresie dołączyły do wymienionych jednostki kawalerii powietrznej.

Celem współdziałania na polu walki jest wykonanie zadania bojowego przy jak najmniejszym zaangażowaniu sił i środków, a co istotne - również przy poniesieniu minimalnych strat. Osiągnięcie tego celu uwarunkowane jest nie tylko samym faktem istnienia współdziałania. Chodzi także - a może przede wszystkim - o to, by zespolone działania wojsk były jak najefektywniejsze, o to by uzyskać zjawisko synergii. Wymaga to poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o to, jaki powinien być kształt współdziałania? Inaczej mówiąc, jakie warunki musi spełniać współdziałanie, aby zagwarantować osiągnięcie ostatecznego celu walki - odniesienie zwycięstwa nad przeciwnikiem? Wydaje się, że współcześnie do warunków tych można zaliczyć przede wszystkim kompleksowość, rozumianą jako dokładność, ciągłość, elastyczność, konsekwencję oraz operatywność.

Organizowanie współdziałania, może bardziej niż inne etapy pracy dowódcy i sztabu, opierało się dotychczas na wzorach z ostatniej wojny. Wprawdzie dokładność organizowania współdziałania, sprawność systemu jego realizacji, wypracowanie ogólnych zasad - mogą być również współcześnie traktowane jako swoisty wymóg, to jednak na niektóre aspekty organizacyjne spojrzeć należy przez pryzmat współczesnych uwarunkowań. Wymaga to wnikliwej analizy problemu, sprowadzającej się do odpowiedzi na pytanie kto, kiedy i jak powinien organizować współdziałanie?

Odpowiedź na wymienione pytania pozwoli na ustalenie miejsca współdziałania w systemie planowania i prowadzenia walki. Powszechnie uważa się, że organizatorem współdziałania jest dowódca. Jednak współcześnie należy ten problem widzieć w szerszym kontekście, albowiem współdziałanie jest pojęciem znacznie szerszym, obejmującym wiele różnorodnych zabiegów, rozciągniętym w czasie i bardzo skomplikowanym. Wydaje się, że składa się na nią:

- nieustanne aktualizowanie danych o położeniu, gotowości i zdolności bojowej wojsk;
- wnikliwa analiza otrzymanego zadania bojowego;
- planowanie użycia poszczególnych elementów ugrupowania bojowego;

- określenie sposobu wykorzystania przydzielonych przez przełożonego sił i środków;
- planowanie użycia posiadanych w dyspozycji środków walki;
- określenie sposobu działania sił i środków podczas wykonywania ważniejszych etapów zadania;
- przewidywanie możliwych wariantów rozwoju sytuacji i ich wpływu na sposób walki;
- ustalenie sygnałów pomocnych w utrzymaniu współdziałania;
- organizacja łączności współdziałania lub jej przystosowanie do tego celu;
- analiza warunków atmosferycznych i terenowych, rekonesans rejonu przyszłych działań;
- doprowadzenie do podwładnych niezbędnych ustaleń współdziałania oraz kontrola ich zrozumienia.

Wobec powyższego można sądzić, że dowódca spełnia wyłącznie rolę stymulującą i kierującą procesem organizowania współdziałania. Natomiast pozostałe funkcje wypełniają oficerowie sztabu, przy udziale podległych dowództw.

Odpowiedź na pytanie o to, jak organizować współdziałanie jest jeszcze bardziej skomplikowana. Warunki pracy dowódcy i sztabu mogą bowiem być tak różnorodne, że trudno jednoznacznie wskazać optymalny sposób osiągnięcia tego celu. Istnieje jednak potrzeba i możliwość sformułowania pewnych ogólnych zasad, pomocnych w budowie systemu współdziałania.

Wydaje się, że dla uporządkowania przedsięwzięć składających się na organizację współdziałania, można je podzielić na trzy etapy, dosyć wyraziście rysujące się w pracy dowódcy i sztabu. Zaliczyć do nich można przedsięwzięcia przygotowawcze, ostateczne rozwiązanie problemów współdziałania oraz pracę z podwładnymi. W celu ich skutecznej realizacji należy sformułować następujące kryteria:

- podział na etapy współdziałania;
- cel działania w poszczególnych etapach;
- sposób realizacji wspólnych zadań przez wojska;
- czas rozpoczęcia i zakończenia działania uczestników walki;
- sposób oraz czas i miejsce działania wspólnie z sąsiadami;
- rodzaj i czas udziału sił i środków przełożonego w walce;
- prawdopodobne warianty rozwoju sytuacji i sposób działania;
- sygnały współdziałania.

W celu zapewnienia skutecznej pracy dowódcy związku taktycznego (oddziału), sztab - pod bezpośrednim kierownictwem szefa sztabu - opracowuje szczegółowe zagadnienia współdziałania, które zwykle ujmuje się w planie współdziałania lub nanosi się na plan walki (natarcia, obrony), z odpowiednią legendą. Plan współdziałania może też być opracowany na mapie z legendą, w której szczególnie eksponuje się sygnały powiadamiania, rozpoznania i wskazywania celów. Większość

problemów współdziałania formuluje się przed przystąpieniem do organizowania walki. Gdy zostanie ono zakończone, można wносить stosowne poprawki, korekty i zmiany. Plan współdziałania powinien zatem stanowić bardzo przejrzysty, komunikatywny scenariusz walki. Opracowując go, należy zawsze pamiętać, że powinien on być dokumentem pomocnym zarówno dowódcy, jak i sztabowi w dowodzeniu w okresie przygotowania, a zwłaszcza prowadzenia walki. Przy wykorzystaniu symulacji komputerowej lub modelowania matematycznego istnieją realne możliwości opracowania zamiast planu - modelu walki, który również spełniać będzie rolę planu współdziałania. Model walki stanowi teoretyczny przebieg walki prowadzonej przez oddziały i pododdziały dywizji z konkretnym przeciwnikiem. Model walki umożliwia prognozowanie przewidywanego przebiegu i wyniku końcowego starcia zbrojnego stron. Odzwierciedla straty poniesione obustronnie przy wykonywaniu określonego zadania oraz umożliwia dokonywanie oceny wpływu różnorodnych czynników i porównywania efektywności poszczególnych wariantów decyzji dowódcy związku taktycznego (oddziały). Zatem model walki przedstawia przewidywaną walkę z zachowaniem jej realizmu (teren, uzbrojenie, przeciwnik, pogoda, straty itd.), a także stopień zachowania zdolności bojowej oddziałów i pododdziałów. W modelu walki przewidywanym działaniom wojsk własnych przeciwstawia się możliwe warianty przeciwdziałania (działania) przeciwnika. Dokonuje się oceny (weryfikacji) przebiegu i rezultatów walki jako całości i poszczególnych jej fragmentów (etapów) lub wykonania konkretnych zadań, przy różnorodnych kombinacjach wariantów i sposobów działania obu przeciwstawnych stron.

Wykorzystanie modelowania walki w procesie organizacji współdziałania umożliwi dowódcy prześledzenie całego przebiegu przewidywanych działań (walki) w kilku wariantach, w zależności od powziętych decyzji (ogólnej i częściowych). Z kolei, sztabowi ułatwi bardziej realne opracowanie planu współdziałania.

Metody pracy dowódcy związku taktycznego (oddziały) mogą być różne i w dużej mierze zależą od jego osobowości, a także od wiedzy, umiejętności i doświadczenia podwładnych oraz czasu przeznaczanego na organizację. Wpływ na wybór metody w pewnym stopniu wywiera miejsce organizacji współdziałania: czy w terenie od początku do końca, czy też w terenie w zasięgu widoczności, a następnie dokończenie na stanowisku dowodzenia związku taktycznego (oddziały).

Metodę dawania wytycznych przez dowódcę i meldunków podwładnych można porównać do - stosowanej na szczeblu operacyjnym - metody ustalającej. Ta druga nazwa jest bardziej adekwatna do charakteru pracy dowódcy. Nie tylko bowiem zapoznaje się on z meldunkami podwładnych, lecz ostatecznie ustala sposób wykonania danego zadania.

Przy tej metodzie dowódca związku taktycznego (oddziały) będzie przede wszystkim wymagał, aby podwładni (wykonawcy) zameldowali zrozumienie postawionego zadania, sposobu wykonania go, a także sposobu współdziałania z sąsiednimi oddziałami i pododdziałami. Szczególnie istotne będzie przedstawienie

sposobu, w jaki zamierzają wykorzystać skutki ognia do wykonania uderzenia i manewru oraz sposobu wykorzystania i współdziałania z kawalerią powietrzną. Meldujący mogą również proponować lub prosić dowódcę związku taktycznego (oddziału) o okazanie pomocy w czasie wykonywania określonego zadania lub sugerować sposób wykonania zadań wspólnie z sąsiadem.

Rola dowódcy polega na umiejętnym doborze i stawianiu pytań - zarówno dowódcy (szefowi) meldującemu sposób wykonania zadania, jak i tym, którzy zabezpieczają wykonanie omawianych zadań lub dowódcom (szefom) bezpośrednio z nim współdziałającym. Dowódca związku taktycznego (oddziału) nieustannie czuwa, aby meldunki nie przekształciły się w swobodną dyskusję. W czasie organizacji współdziałania obowiązuje wyjątkowa dyscyplina „słowna” i precyzja ustaleń.

Do dowódcy związku taktycznego (oddziału) należy ostateczne ustalenie (podsumowanie) lub tylko zaakceptowanie meldunków i propozycji dotyczących sposobu wykonania zadania przez meldującego wykonawcę. Dowódca może też - jeżeli uzna za celowe - wskazać inny sposób wykonania zadania, w zależności od wariantu działania przeciwnika i zmian w sytuacji. Szczególnie dokładnie powinien być zgrywany każdy manewr, zwłaszcza z wyjściem na tyły i skrzydła przeciwnika, a niekiedy celowe wycofanie. Dużą uwagę przy tym należy zwracać na właściwe wykorzystanie warunków terenowych zarówno przez wojska własne, jak i przeciwnika. Organizacja współdziałania metodą dawania wytycznych przez dowódcę wymaga więcej czasu niż metodą wytycznych.

Metodę wytycznych można porównać do - występującej na szczeblu operacyjnym - metody dyrektywnej. Stosując ją, dowódca ustala sposób wykonania przez poszczególnych dowódców (szefów) zadań bojowych w czasie i przestrzeni (rubieże, rejony i czasy). Jednocześnie sprawdza, czy właściwie zrozumieli postawione im zadania, jak również oczekuje od nich propozycji bardziej racjonalnych rozwiązań. Jest to metoda, dzięki której oszczędza się czas. Stopień uszczegółowienia sposobów wykonania zadań bojowych nie jest duży, gdyż dowódca związku taktycznego (oddziału) precyzuje jedynie myśl przewodnią. Główną uwagę skupia przede wszystkim na sposobach wykonania zadań głównych, decydujących o powodzeniu. W metodzie dyrektywnej położono nacisk na inicjatywę podwładnych. Stwarza też ona duże możliwości wnoszenia korekt i uzupełnień w toku prowadzenia walki (dynamiki działań).

Niezależnie od przyjętej metody głównej, występować będą elementy jednej i drugiej. Dlatego też żadnej z nich nie należy wyraźnie preferować. Niekiedy w sposób celowy dowódca związku taktycznego (oddziału) może przyjąć wersję mieszaną, to znaczy niektóre zagadnienia zostaną przerobione metodą wytycznych, zaś inne - metodą dawania wytycznych przez dowódcę i meldunków podwładnych. Praktyka i wnioski z wielu ćwiczeń wykazują, że metoda druga ma większe zastosowanie przy rozwiązywaniu zagadnień trudnych, często kontrowersyjnych. Zasięgnięcie więc na ten temat opinii wykonawców może być wyjątkowo owocne.

Na szczeblu operacyjnym wyróżnia się również organizowanie współdziałania metodą gry wojennej. Czy może być ona przydatna na szczeblu związku taktycznego (oddziału)? Doświadczenia z okresu drugiej wojny światowej i niektórych ćwiczeń oraz ocena charakteru przyszłych działań wojennych wskazują, że w określonych warunkach dowódca może i tę metodę wykorzystać do zorganizowania współdziałania. W mniejszym stopniu można ją stosować na szczeblu oddziału, chociaż absolutnie wykluczać jej nie należy. Metodę gry wojennej można stosować w czasie przejścia związku taktycznego (oddziału) do obrony wzdłuż granicy państwowej w początkowym okresie wojny; w czasie organizacji obrony wybrzeża morskiego lub w strefie operacyjnej, zarówno do obsadzenia poszczególnych rubieży obrony, jak i przy wyznaczeniu związku taktycznego (oddziału) do wykonania przeciwuderzenia (kontrataku) samodzielnie lub wspólnie z sąsiednim związkiem taktycznym (oddziałem).

W natarciu dowódca związku taktycznego (oddziału) może wykorzystać metodę gry wojennej przede wszystkim wówczas, gdy znajduje się w drugim rzucie. Organizacja współdziałania metodą gry wojennej polega na tworzeniu dwóch zespołów: przeciwnika i wojsk własnych, które kolejno przedstawiają swoje decyzje, dotyczące wykonania poszczególnych zadań. W odróżnieniu od ćwiczeń prowadzonych metodą gry wojennej, w czasie organizacji współdziałania dowódca związku taktycznego (oddziału) nakreśla sytuację, a dowódcy podległych oddziałów (pododdziałów) meldują możliwy sposób lub sposoby wykonania zadania. Dopuszcza się przy tym uzasadnianie decyzji przez obie przeciwstawne strony. Przy konfrontacji decyzji dowódców obu stron lub po przedstawieniu przez nich sposobu wykonania zadania, dowódca dywizji jest zobowiązany do ustalenia ostatecznego sposobu wykonania zadania lub określonego działania.

Metoda ta ma jeden mankament, mianowicie prowadzone według niej współdziałanie zajmuje więcej czasu, niż przy zastosowaniu innych metod. Dlatego też metoda gry wojennej może być stosowana tylko do omówienia pewnych fragmentów wykonania zadań przez związek taktyczny (oddział).

Przy skrajnie ograniczonym czasie, w którym związek taktyczny (oddział) przygotowuje się do działań (walki), metoda organizowania współdziałania będzie się charakteryzowała pewną specyfiką. Polega ona na tym, że współdziałanie będzie organizowane jednocześnie z postawieniem zadań bojowych przez dowódcę lub w czasie pracy w terenie. Dowódca związku taktycznego (oddziału) stawia wtedy zadania i wskazuje ogólny kierunek sposobu wykonania ich. W sytuacjach wyjątkowych dowódca może ograniczyć organizację współdziałania do wydania wytycznych sztabowi, który opracowuje pisemne wytyczne współdziałania dla poszczególnych wykonawców. Dowódca zaś ogranicza się do wyjazdu w teren w celu zorganizowania współdziałania na kierunku głównego uderzenia (w rejonie głównego wysiłku obrony).

W każdej z przedstawionych metod organizowania współdziałania z powodzeniem można wykorzystać i stosować wyniki komputerowej symulacji

przebiegu walki lub modelowania matematycznego. Ponadto zamiast wykorzystania makiet terenu istnieje możliwość posługiwania się „komputerowo-telewizyjnym” zobrazowaniem terenu przyszłych działań.

Wykorzystanie komputerów w czasie organizowania współdziałania staje się już obecnie nieodzowne. Umożliwiają one bowiem nie tylko znaczne skrócenia czasu przeznaczanego na organizowanie współdziałania, lecz zwiększą również realizm przewidywanego przebiegu walki. Współdziałanie stawać się będzie coraz bardziej konkretne, zapewniające sprawne dowodzenie w czasie działań.

Podczas organizowania współdziałania - niezależnie od metody - rola sztabu jest ogromna i będzie wzrastać w miarę przesuwania punktu ciężkości na zachowanie ciągłości współdziałania w toku działań. Sztab śledzi realizację ustaleń dowódcy w czasie współdziałania i ponadto:

- nieustannie zbiera i opracowuje dane o wojskach własnych i przeciwnika, ocenia wpływ terenu na sposoby działania oraz prognozuje rozwój sytuacji;
- we właściwym czasie melduje dowódcy o zmianie sytuacji, naruszającej dotychczasowe ustalenia współdziałania;
- przedstawia propozycje zachowania i odtwarzania ciągłości współdziałania;
- doprowadza we właściwym czasie do wykonawców wszelkie zmiany i nowe ustalenia, dotyczące sposobu wykonania uprzednio postawionych lub nowych zadań;
- kontroluje realizację ustaleń dowódcy;
- utrzymuje współdziałanie ze sztabami i dowództwami współdziałającymi w wykonywaniu zadań związku taktycznego (oddziału).

W zachowaniu ciągłości współdziałania bardzo dużą rolę odgrywa niezawodne funkcjonowanie ciągłej łączności. Łączność współdziałania organizuje się na podstawie zarządzenia (wytycznych) sztabu organizującego współdziałanie.

Zainteresowane sztaby wydzielają siły i środki łączności niezbędne do organizacji współdziałania, organizując bezpośrednie lub okrężne relacje łączności.

Odpowiedzialność za nawiązanie i utrzymanie łączności między współdziałającymi związkami (oddziałami) wojsk lądowych ponoszą, za łączność:

- ogólnowojskowych związków taktycznych (oddziałów) ze związkami taktycznymi (oddziałami) rodzajów wojsk - dowódcy (sztaby) związków taktycznych (oddziałów) rodzajów wojsk;
- wzdłuż frontu - sąsiad prawy;
- z głębi ugrupowania w kierunku linii frontu - dowódcy (sztaby) związków taktycznych (oddziałów) znajdujących się w drugim rzucie lub w odwodzie;
- pomiędzy desantem i związkiem taktycznym (oddziałem) wchodzącym do rejonu działań desantu - dowódca (sztab) związku taktycznego (oddziału).

Ponadto, ze sztabów do współdziałających związków (oddziałów) mogą być wysłani oficerowie ze środkami łączności, zgodnie z powyższym zakresem odpowiedzialności.

Odpowiedzialność za łączność pomiędzy związkami taktycznymi (oddziałami) wojsk lądowych i związkami taktycznymi (oddziałami) innych rodzajów sił zbrojnych ponoszą sztaby tych ostatnich. Łączność współdziałania z lotnictwem wspierającym związek taktyczny (oddział) utrzymuje się za pośrednictwem grupy dowodzenia lotnictwem, skierowanej na stanowisko dowodzenia wraz z siłami i środkami łączności. Dla potrzeb grupy dowodzenia lotnictwem wydziela się ponadto łączą w systemie łączności wojsk lądowych. Łączność współdziałania ze związkami taktycznymi (oddziałami) marynarki wojennej zapewnia się siłami i środkami współdziałających związków (oddziałów) oraz za pośrednictwem oficerów sztabu. W czasie utraty łączności, dowódcy (sztaby) współdziałających związków taktycznych (oddziałów) są zobowiązani do podjęcia odpowiednich przedsięwzięć w celu natychmiastowego jej odtworzenia, niezależnie od ustalonego zakresu odpowiedzialności. W czasie organizowania łączności współdziałania, jej funkcjonowania i zachowania ciągłości konsekwentnie przestrzega się zasad tajnego dowodzenia.

Prowadzenie działań bojowych przez związek taktyczny (oddział) związku operacyjnego (taktycznego) w składzie koalicyjnym lub na styku ze związkiem taktycznym (oddziałem) wojsk sojusznicznych wymaga uwzględnienia specyfiki ich organizacji i sposobu działania oraz utrzymywania łączności i wzajemnego informowania. Organizując współdziałanie, należy przygotować dokładne dane dotyczące zamiaru działań, miejsca i rodzaju wspólnych wysiłków w różnych sytuacjach bojowych oraz proponowanych rozwiązań. Dane te, opracowane przez pion operacyjny, powinny obejmować następujące ustalenia:

- czas rozpoczęcia działań oraz przewidywany termin wykonania kolejnych etapów zadania;
- rodzaj oraz ilość sił i środków przeznaczonych do działania na styku z sąsiadem, a także ich zadania;
- propozycje miejsca i czasu łączenia wysiłków z sąsiadem;
- propozycje organizowanego systemu współdziałania w zakresie łączności, sygnałów i identyfikacji oraz ewentualnej wymiany przedstawicieli.

Elementy te stanowią podstawę do uzgodnień wszelkich szczegółów wspólnych działań. Informacje te są podawane w języku angielskim.

W celu zorganizowania i utrzymania ciągłości współdziałania z sąsiednim związkiem taktycznym (oddziałem) wojsk sojusznicznych, do sztabu sąsiada powinno się wysłać grupę operacyjną (oficera kierunkowego), wyposażoną w niezbędne dokumenty i środki łączności, umożliwiające szybkie przekazywanie informacji.

Ze względu na dużą wagę realizowanych zadań, do grup operacyjnych (oficerów kierunkowych) należy dobierać oficerów o wysokich kwalifikacjach, potrafiących wiernie odzwierciedlać intencje zainteresowanych dowódców, wykorzystując

techniczne środki łączności w celu zapewnienia ciągłości obiegu informacji o wzajemnym położeniu współdziałających związków taktycznych (oddziałów).

Ponieważ podczas organizowania współdziałania i wzajemnej wymiany informacji obowiązuje porozumiewanie się w języku angielskim, dlatego oficerowie wchodzący w skład grupy operacyjnej (oficerowie kierunkowi) powinni biegle władać tym językiem,

Do zasadniczych zadań grupy operacyjnej (oficera kierunkowego) należy:

- uzgodnienie działań pod względem czasu, rubieży i zadań w świetle decyzji dowódców współdziałających sojusznicznych związków taktycznych i oddziałów;
- uzgodnienie sygnałów współdziałania i sposobu przekazywania ich;
- stworzenie warunków umożliwiających wzajemną informację (sieć współdziałania);
- zbieranie i przekazywanie danych w miarę napływu informacji od organów rozpoznawczych i walczących oddziałów (pododdziałów);
- wypracowywanie wspólnych rozwiązań zapewniających powodzenie w walce.

W razie braku uzgodnienia wspólnego stanowiska w określonych sytuacjach, należy bezwzględnie zameldować o tym przełożonemu, przedstawiając mu jednocześnie propozycje dowódcy współdziałającego oddziału (pododdziału) wojsk sojusznicznych.

Jednym z ważnych okresów pracy dowódcy związku taktycznego (oddziału) jest praca w terenie. Sądzić należy, że współdziałanie w dalszym ciągu powinno być postrzegane jako integralna część tej pracy. Można zadać pytanie - dlaczego? Jako odpowiedź na tak sformułowane pytanie można potraktować poniższe rozważania.

Jak wcześniej przedstawiono współdziałanie polega na uzgodnionym skupieniu wysiłków i działań oddziałów (pododdziałów) różnych rodzajów wojsk oraz elementów ugrupowania, a także na zgraniu uderzeń wojsk z uderzeniami ogniowymi według zadań, kierunków (rejonów, rubieży), czasu i sposobów wykonania zadań. Organizuje się je w celu zapewnienia jak najpomyślniejszego wykonania zadań bojowych, z zasady na rzecz oddziałów (pododdziałów) działających na kierunku głównego uderzenia (w rejonie lub na kierunku głównego wysiłku obrony). Osiąga się je przez:

- jednolite zrozumienie celu działań, zamiaru dowódcy, zadań i sposobów ich wykonania;
- zapewnienie niezawodnej i ciągłej łączności, stałe wzajemne informowanie się, jednolity system orientowania, znajomość i właściwe stosowanie ustalonych sygnałów;
- dogodne, dostosowane do ich przeznaczenia, rozmieszczenie wojsk i wzajemne udzielanie sobie wsparcia i pomocy w walce.

Główne problemy współdziałania określa się w decyzji dowódcy i podaje do wiadomości podwładnych podczas stawiania im zadań. Natomiast w terenie współdziałanie organizuje się na zasięg widoczności wzrokowej.

Współdziałanie między podległymi i przydzielonymi oddziałami (pododdziałami) prowadzi dowódca związku taktycznego (oddziału) z udziałem oficerów ze składu grupy rekonesansowej. Może być ono prowadzone w terenie w zasadzie dwoma metodami (sposobami). Metoda pierwsza - dyrektywna - polega na wydawaniu wytycznych przez dowódcę związku taktycznego (oddziału). Podobnie jak w przypadku rekonesansu stosowana bywa w warunkach skrajnie ograniczonego czasu. Metoda druga - ustalająca - jest połączeniem wytycznych dowódcy i meldunków podwładnych, składanych według ważności, kolejności i sposobów użycia posiadanych przez nich sił i środków.

Współdziałanie polega na ustaleniu i postawieniu oddziałom (pododdziałom) takich zadań, których realizacja zapewni osiągnięcie celu danego działania. Dlatego zadanie bojowe otrzymane przez związek taktyczny (oddział) dzieli się na zadania cząstkowe, z których tylko określona część organizowana jest w terenie. Współdziałanie zwykle organizuje się według miejsca (kierunków, rejonów, rubieży) lub czasu (etapów, okresów) działania. Wyodrębnione na podstawie kryterium miejsca lub czasu fragmenty przyszłych działań dają możliwość szczegółowego zgrania działania różnych elementów ugrupowania bojowego, z uwzględnieniem najbardziej prawdopodobnych wariantów.

Wyodrębnienie fragmentów działań w czasie organizowania współdziałania w terenie będzie się różniło w zależności od konkretnej sytuacji taktycznej. Zależało będzie od rodzaju prowadzonych działań, otrzymanego zadania, jego rozmachu przestrzennego i czasowego, najbardziej prawdopodobnego wariantu działania przeciwnika oraz wniosków wynikających z oceny terenu. Na przykład podczas natarcia po podejściu z głębi związku taktycznego (oddziału) może, w zależności od warunków terenowych (widoczności) organizować współdziałanie dotyczące końcowej części etapu podejścia do rubieży ataku, przełamanie (pokonanie) obrony przeciwnika na kierunku uderzenia. Niekiedy może organizować współdziałania na okres odparcia kontrataku przeciwnika lub forsowanie przeszkody wodnej. Omówienie każdego etapu powinno zostać poprzedzone określeniem jego celu.

Organizacja współdziałania nie stanowi ośobnionego aktu w całości problematyki przygotowania i prowadzenia walki. Elementy współdziałania występują ciągle, w całej pracy, począwszy od analizy zadania do momentu zakończenia pracy z podwładnymi. Zatem organizacja współdziałania w terenie bardzo istotna lecz stanowi tylko wycinek całości działalności dowódcy dywizji (brygady) związanej ze zorganizowaniem współdziałania. Jest jednym z etapów bezpośredniego organizowania współdziałania. Jest to zatem część pracy dowódcy związku taktycznego (oddziału) z podwładnymi, mająca przede wszystkim na celu przekazanie im ustaleń, kontrolę ich zrozumienia oraz udzielenie dodatkowych wyjaśnień wykonawcom.

Na podstawie dokumentów normatywnych oraz doświadczeń praktyki szkoleniowej można stwierdzić, że dowódca związku taktycznego (oddziału) organizując w terenie współdziałanie w obronie uzgadnia wysiłki:

- ⇒ śmigłowców (lotnictwa), artylerii i środków przeciwpancernych w zakresie rażenia ogniowego zgrupowania przeciwnika podczas podchodzenia do przedniego skraju, rozwijania się i przechodzenia do ataku;
- ⇒ pododdziałów działających przed przednim skrajem obrony, śmigłowców i artylerii oraz oddziałów (pododdziałów) pierwszego rzutu - na czas walki wydzielonych sił na pozycji przedniej;
- ⇒ oddziałów (pododdziałów) pierwszego rzutu, śmigłowców oraz odwodów podczas walki o utrzymanie przedniego skraju obrony oraz w wypadku wdarcia się przeciwnika w obręb pierwszej pozycji;
- ⇒ oddziałów (pododdziałów) pierwszego i drugiego rzutu, śmigłowców, artylerii i odwodów w czasie wykonywania zwrotów zaczepnych.

W zależności od sytuacji taktycznej dodatkowo określa się:

- ☉ sposoby zabezpieczenia skrzydeł, styków i luk w ugrupowaniu;
- ☉ przedsięwzięcia związane z odtwarzaniem zdolności bojowej w przypadku poniesienia przez walczące wojska dużych strat.

Natomiast podczas organizowania w terenie współdziałania w natarciu dowódca związku taktycznego (oddziału) zwykle uzgadnia:

- terminy zajęcia i rozbudowy stanowisk ogniowych przez artylerię i środki ogniowe wydzielone do strzelania na wprost, oddziały (pododdziały) przeciwlotnicze oraz sposoby i kolejność przemieszczania oraz rozwinięcia oddziałów (pododdziałów) pierwszego rzutu;
- kolejność i sposoby wykonania zadań w wybranych okresach rażenia ogniowego oraz sygnały przeniesienia ognia;
- kolejność i sposób wykonania przez oddziały (pododdziały) pierwszego rzutu ataku przedniego skraju obrony przeciwnika, głównie zaś wykorzystania przez nie skutków rażenia ogniowego przeciwnika;
- kolejność i sposoby pokonywania zapór i rejonów zniszczeń (własnych i przeciwnika);
- sposób działania i wzajemnego wsparcia przez oddziały (pododdziały) w toku walki;
- działania oddziałów (pododdziałów) przeciwlotniczych z osłanianymi wojskami w wybranych okresach walki;
- sposób maskowania ugrupowania bojowego w czasie przechodzenia do natarcia¹³.

Organizując współdziałanie w terenie, szczególną uwagę należy zwrócić na maskowanie i osłonę przed uderzeniami z powietrza. Aby dowódca racjonalnie

---

¹³ Kaczmarek W., *Metodyka pracy w terenie dowództw szczebla taktycznego*, Warszawa 1997

wykorzystał czas na organizację współdziałania w terenie, do przewidywanych punktów pracy mogą być wysłani specjaliści oficerowie sztabu, którzy - do chwili przybycia uczestników współdziałania - przygotowują, a następnie meldują dowódcy najważniejsze dane o przeciwniku, terenie, wojskach własnych i sąsiadach. Na pewno taka praktyka w znacznym stopniu usprawni pracę dowódcy związku taktycznego (oddziału) w terenie.

3. Związek taktyczny (oddział) - miejsce, rola i zadania¹⁴

3.1. Działania obronne Związek taktyczny

Związek operacyjny w ugrupowaniu klasycznym może przechodzić do obrony dwoma związkami taktycznymi w pierwszym rzucie i jednym w drugim rzucie. Stąd związek taktyczny może bronić się w pierwszym rzucie, na kierunku głównego wysiłku obrony lub na kierunku pomocniczym, a także w drugim rzucie na operacyjnej rubieży obrony. Nie można wykluczyć wariantu obrony związku taktycznego w pasie przesłaniania lub w różnych konfiguracjach ugrupowania operacyjno-strategicznego w głębi kraju. Wymienić tu należy pierwszy lub drugi rzut związku operacyjnego przechodzącego do obrony w drugim rzucie strategicznym lub przejścia związku taktycznego do obrony w ramach działań odwodu Naczelnego Wodza.

Obrona związku taktycznego może mieć miejsce w operacji zaczepnej. Wskazać tu można przechodzenie do obrony celem stworzenia dogodnych warunków wprowadzenia do bitwy zgrupowania uderzeniowego; obrona opanowanej rubieży terenowej lub rubieży nakazanej zadaniem, a także osłonę skrzydła nacierających sił głównych związku operacyjnego.

Jako najbardziej odpowiedzialną (ważną) uznaje się rolę związku taktycznego, któremu powierzono obronę pasa w pierwszym rzucie na kierunku głównego wysiłku obrony. W innych układach ugrupowania operacyjnego lub sytuacjach bojowych rola związku taktycznego w obronie jest zawsze odpowiednio ważna. Stanowi ona podstawowe ogniwo obrony wyższego szczebla, które może być wielowariantowo wykorzystane. Pierwszorzutowe związki taktyczne mogą zatrzymać (załamać) natarcie przeciwnika i taka rola im zostaje powierzona. Jednocześnie nie można wykluczać wariantu wdarcia się przeciwnika w głąb ugrupowania operacyjnego i wówczas rola związku taktycznego, broniącego się na rubieży operacyjnej stanie się pierwszoplanowa - decydująca o losach bitwy.

Zadanie związku taktycznego do obrony jest ściśle związane z jego miejscem i rolą w ugrupowaniu operacyjnym. Związek taktyczny pierwszego rzutu otrzymuje zadanie obrony wyznaczonego pasa. Zadanie to polega na niedopuszczeniu do przerwania się przeciwnika przez teren broniony. W wypadku włamania się jego sił w ugrupowanie obronne, odrzucenie ich za rubież pierwszej pozycji obrony.

---

¹⁴ Niniejszy podrozdział opracowano na podstawie dwóch wydawnictw Akademii Obrony Narodowej. Por. Huzarski M., Kaczmarek W., *Obrona i natarcie dywizji*, Warszawa 1997, oraz tych samych autorów: *Podstawy działań taktycznych. Obrona i natarcie brygady*, Warszawa 1996.

Gdy związek taktyczny bierze udział w manewrowej operacji obronnej, wówczas treścią zadania może być opóźnianie natarcia przeciwnika i ostateczne jego zatrzymanie najdalej na końcowej pozycji opóźniania wraz ze stworzeniem warunków do wykonania zwrotu zaczepnego przez siły podchodzące z głębi. Każdorazowo powinien być określony kierunek głównego wysiłku obrony związku taktycznego.

Związek taktyczny drugiego rzutu otrzymuje zadanie do obrony wyznaczonego pasa na rubieży operacyjnej. Zadanie to polega na niedopuszczeniu do przerwania się przeciwnika przez teren broniony. Jego natarcie powinno być zatrzymane w obrębie pierwszej pozycji. Niekiedy w zadaniu nakazuje się stworzenie warunków do wykonania zwrotu zaczepnego o charakterze operacyjno-strategicznym. Każdorazowo powinien być określony kierunek lub kierunki głównego wysiłku obrony.

Pas obrony związku taktycznego wyznaczany jest zależnie od terenu, możliwości bojowych, podporządkowanych sił obrony terytorialnej i innych czynników. Zgodnie z obecnymi poglądami i praktyką ćwiczebną wojsk pas obrony związku taktycznego (o strukturze współczesnej DZ) może mieć szerokość w granicach 30-50 km i głębokość 25-30 km. Z zasady pasy obrony związków taktycznych pierwszego rzutu mają szerokość mniejszą, a głębokość większą w porównaniu ze związkiem taktycznym drugiego rzutu lub broniącego się w pasie przesłaniania. Zgodnie z regulaminową zasadą dowodzenia przez cele zadanie powinno mieć charakter ogólny. Powinno ono stwarzać warunki do wyzwolenia inicjatywy decyzyjnej z jednoczesnym przejmowaniem odpowiedzialności za przyjęte koncepcje działań.

Oddział

Rola oddziału w obronie zależy przede wszystkim od otrzymanego zadania, miejsca w ugrupowaniu, posiadanych sił i środków oraz znaczenia bronionego obszaru (rejonu). Z reguły będzie w pierwszym lub drugim rzucie (odwodzie) oraz może prowadzić działania opóźniające w pasie przesłaniania. Zatem oddział może spełniać rolę głównego wykonawcy, od którego zależy końcowy efekt zadania realizowanego przez przełożonego. Niekiedy będzie spełniać rolę pomocniczą, wykonując określone przedsięwzięcia na rzecz głównego wykonawcy, np. ułatwiając mu wykonanie zadania. W wielu wypadkach może także spełniać inną rolę - specjalną, epizodyczną itp.

Zadaniem oddziału pierwszego rzutu jest walka o utrzymanie zajmowanego rejonu obrony poprzez zadanie atakującym wojskom przeciwnika takich strat, które w efekcie doprowadzą do załamania jego natarcia. Niekiedy oddział pierwszego rzutu stwarza warunki do wykonania zwrotu zaczepnego siłami przełożonego. Oddział drugiego rzutu z zasady pogłębia pas obrony przełożonego pozostając w gotowości do wykonania zwrotu zaczepnego (kontrataku) lub do wyjścia częścią sił na rubież ogniówą

W odwodzie oddział pozostaje wówczas, gdy związek taktyczny broni się w ugrupowaniu jednorzutowym. Przeznaczony jest do wykonywania doraźnych zadań

wynikłych w toku prowadzenia walki obronnej. Może np. zamieniać silnie obezwładnione oddziały pierwszego rzutu lub przejść do odwodu po wykonaniu zadań w pasie przesłaniania, w celu odtworzenia zdolności bojowej

3.2. Działania zaczepne

Związek taktyczny

Miejsce, rola i zadania związku taktycznego przechodzącego do natarcia zależą głównie od szczebla, na jakim organizowane są działania oraz metod prowadzenia operacji. Inne będą w czasie przeciwuderzenia operacyjnego, inne w ramach przeciwuderzenia strategicznego lub przeciwnatarcia. Jest to przesłanka istotna, albowiem dalsze rozważania prowadzone będą przez pryzmat szczebla dowodzenia, który planuje użycie związku taktycznego w operacji. W każdej operacji, niezależnie od metod i sposobów jej prowadzenia, związek taktyczny może wchodzić w skład sił (zgrupowania) wykonujących główne zadania lub wykonywać zadania pomocnicze (zabezpieczające). Jego zadania będą zależały od typu operacji (obronna lub zaczepna) oraz miejsca zajmowanego w ugrupowaniu operacyjnym.

Jak wynika z przewidywanego charakteru przyszłych działań wojennych na obszarze kraju, jednym z podstawowych wariantów przejścia związku taktycznego do natarcia będzie jego udział w przeciwuderzeniu operacyjnym. W ramach przeciwuderzenia może on przechodzić do natarcia będąc w pierwszym rzucie związku operacyjnego, jego drugim rzucie lub odwodzie. Typowym wariantem będzie natarcie drugorzutowego związku taktycznego.

Związek taktyczny drugiego rzutu spełnia zasadniczą rolę podczas przeciwuderzenia, polegającą na wykonaniu sprawnego manewru na rubież wejścia do walki, wykonaniu uderzenia, rozbiciu sił przeciwnika w rejonie włamania i odtworzeniu poprzedniego położenia. Można z dużym prawdopodobieństwem założyć, że zwykle będzie przechodził do natarcia z marszu, po podejściu z rejonu wyjściowego, usytuowanego na głębokości operacyjnej rubieży obrony. W zależności od sytuacji operacyjno-taktycznej, związek taktyczny może przełamywać lub pokonywać obronę przeciwnika. Związek taktyczny pierwszego rzutu zwykle będzie przechodził do natarcia z położenia w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Konieczność pozostawienia części lub większości sił w obronie sprawi, że spełniał będzie rolę drugorzędną, sprowadzającą się do wykonania uderzenia pomocniczego.

Związek taktyczny może również pozostawać w odwodzie. Zwykle sytuacja taka będzie miała miejsce wtedy, gdy związek operacyjny ugrupowany będzie w jeden rzut. Wychodząc z tak sformułowanego założenia można przyjąć, iż do natarcia może przechodzić w sytuacjach i na zasadach podobnych jak drugi rzut.

Zgola inaczej postrzegać należy współzależności między miejscem i rolą związku taktycznego przechodzącego do natarcia w ramach przeciwuderzenia strategicznego, przeciwnatarcia lub kolejnej operacji zaczepnej.

Związek taktyczny pierwszego rzutu spełnia główną rolę w wykonaniu zadań związanych z prowadzeniem operacji. Jego zadanie polega zwykle na rozbiciu określonego zgrupowania przeciwnika, wyjściu na jego skrzydła i tyły oraz stworzenia warunków do wprowadzenia kolejnych sił. Z reguły przechodzi do natarcia z marszu z rejonu wyjściowego lub bezpośrednio z innego rejonu ześrodkowania (rejonu alarmowego, odtwarzania zdolności bojowej, poprawy położenia, itp.). W zależności od sytuacji operacyjno-taktycznej natarcie rozpoczyna od przełamania obrony przeciwnika lub jej pokonania.

Związek taktyczny drugiego rzutu spełnia rolę, która polega ona na wykorzystaniu efektów natarcia związków taktycznych (związku taktycznego) pierwszego rzutu i rozwinięciu uzyskanego przez nie powodzenia. Przechodzi do natarcia z marszu, zwykle z zajętego wcześniej rejonu wyjściowego. Wykonuje z reguły uderzenie metodą pokonania obrony przeciwnika na szerokim froncie, dążąc do szybkiego opanowania rubieży (obszaru) określonej jako cel operacji zaczepnej (przeciwuderzenia, przeciwnatarcia).

Niekiedy związek taktyczny drugiego rzutu może zostać użyty do likwidacji okrążonego (izolowanego), stosunkowo silnego zgrupowania przeciwnika, posiadającego potencjał i warunki do prowadzenia długotrwałej obrony. Sytuacja taka może powstać w wyniku pomyślnego przebiegu okrążającej operacji zaczepnej. Jej efektem może być pozostanie znacznych sił na tyłach czołowych zgrupowań uderzeniowych. Jest to także sytuacja, która może powstać podczas prowadzenia operacji w specyficznych środowiskach pola walki, np. na obszarach zurbanizowanych, w terenie lesisto-jeziornym, itp. W takich warunkach czołowe zgrupowania uderzeniowe będą ograniczać się do blokowania określonych zgrupowań przeciwnika, których rozbijanie wymagałoby zaangażowania znacznych sił, obniżając tym samym planowane tempo natarcia.

Z kolei odwodowy związek taktyczny może zostać wykorzystany wielowariantowo, a jego rola zależała będzie od charakteru realizowanego zadania. W przypadku ugrupowania związku operacyjnego w jeden rzut może wykonywać zadania adekwatne jak drugi rzut.

Zadanie związku taktycznego, przechodzącego do natarcia w warunkach określanych jako przeciętne dzieli się na bliższe i dalsze (dnia). Tak formułowane jest zadanie, gdy przeciwnik broni się w sposób klasyczny, stosując wariant obrony pozycyjnej (stałej) lub manewrowej (ruchowej). Obrona pozycyjna, którą może przyjąć przeciwnik, oparta będzie na sile ognia i zapór inżynierskich. Dominującym czynnikiem jest w niej opór, zaś głównym wskaźnikiem efektywności - utrzymanie określonego obszaru. W tej sytuacji zadanie bliższe nacierającego związku taktycznego polega na pobiciu pierwszorzutowych oddziałów przeciwnika w wyznaczonym pasie (kierunku) natarcia i opanowaniu obiektów na głębokość rozmieszczenia ich odwodów. Treścią zadania bliższego jest rozbicie batalionów broniących rejonów, rozmieszczonych w ramach pierwszej i drugiej pozycji. Natomiast zadanie dalsze (dnia) polega na kontynuowaniu natarcia w celu pobicia

oddziałów drugiego rzutu w pasie natarcia i opanowaniu kolejnych obiektów na głębokość rozmieszczenia odwodów przeciwnika.

Istotą obrony manewrowej jaką może stosować przeciwnik będzie manewr, głównie wojskami i ogniem. Zakłada się w niej czasową utratę terenu, prowadzenie działań opóźniających, których celem jest stopniowe osłabianie potencjału nacierającego oraz stworzenie warunków do wykonania silnego przeciwuderzenia. W takiej sytuacji zadanie bliższe nacierającego związku taktycznego polega na pobiciu jednego z oddziałów przeciwnika, prowadzącego działania opóźniające na kolejnych pozycjach. Natomiast zadanie dalsze polega na rozbiciu tego oddziału przeciwnika, który obsadza pierwszą i drugą pozycję w ramach obrony stałej. Zwykle będzie to oddział ze składu kolejnego związku taktycznego przeciwnika.

W wypadku przełamывania silnie umocnionej obrony przeciwnika (rejonów umocnionych) lub forsowania szerokich przeszkód wodnych związek taktyczny może otrzymać zadanie trzystopniowe: bliższe, dalsze i dnia.

Związek taktyczny, który siłami głównymi przechodzi bezpośrednio do pościgu zwykle otrzymuje zadanie bliższe i kierunek dalszego pościgu. Zadanie bliższe polega na rozbiciu sił osłonowych (ariergard) przeciwnika wychodzącego z walki. Natomiast kierunek dalszego pościgu określa się tak, by uprzedzić przeciwnika w zajęciu kolejnych, przygotowanych do obrony pozycji lub opanowaniu dogodnych do prowadzenia obrony rubieży i obiektów terenowych (przeszkód wodnych, pasm górskich, obszarów zabudowanych, itp.).

Z kolei związek taktyczny, który przewidywany jest do podjęcia boju spotkaniowego otrzymuje - podobnie jak w przypadku pościgu - zadanie bliższe i kierunek dalszego natarcia. Treścią zadania bliższego jest zwykle rozbicie (rozcięcie) sił głównych przeciwnika oraz opanowanie rubieży zapewniających warunki do kontynuowania działań. W efekcie realizacji zadania bliższego związek taktyczny powinien uzyskać możliwość całkowitego rozbicia przeciwnika i zmuszenia go do zaprzestania walki.

We wszystkich rodzajach zadań związkowi taktycznemu określa się pas natarcia przez wyznaczenie linii rozgraniczenia. Ma to szczególne znaczenie w wypadku prowadzenia działań przez kilka związków taktycznych w myśl jednego planu operacji. Jeśli jednak związek taktyczny wykonuje zadanie w warunkach braku sąsiadów, wówczas wyznacza się tylko kierunek natarcia i obiekty (rejon) do opanowania.

Oddział

Rola oddziału w natarciu zależy przede wszystkim od otrzymanego zadania, miejsca w ugrupowaniu, posiadanych sił i środków oraz znaczenia pasa (kierunku) natarcia. W przeciętnych warunkach oddział może być w pierwszym lub drugim rzucie, odwodzie a niekiedy prowadzić działania jako oddział wydzielony.

Treścią zadania oddziału pierwszego rzutu jest z reguły rozbicie zgrupowania przeciwnika w pasie natarcia, przeniesienie działań w głąb jego ugrupowania oraz stworzenie warunków do wprowadzenia kolejnych rzutów dywizji.

Treścią zadania oddziału drugiego rzutu jest z reguły rozwinięcie powodzenia oddziałów pierwszego rzutu oraz rozbicie przeciwnika obsadzającego kolejne rubieże obrony. Z kolei oddział w odwodzie z reguły wykonuje zadania wynikłe doraźnie w toku prowadzenia działań. Może np. zamienić silnie obezwładnioną brygadę pierwszego (drugiego) rzutu, zwalczać przeciwnika pozostałego na tyłach nacierającego zgrupowania, likwidować desanty itp.

4. Zadania kawalerii powietrznej w walce

Kawaleria powietrzna jest rodzajem wojsk lądowych, przeznaczonym do prowadzenia działań powietrzno-lądowych na obszarze RP oraz poza granicami kraju, w ramach misji pokojowych ONZ. Zadania bojowe realizuje zwykle w formie działań powietrzno-szturmowych oraz desantowo-szturmowych. Zasadniczymi sposobami działania kawalerii powietrznej są:

- ◆ śmigłowcowe rajdy zgrupowań bojowych;
- ◆ zasadzki powietrzne i naziemne;
- ◆ powietrzne patrole rozpoznawcze;

Prowadząc wspomniane działania kawaleria powietrzna może zwalczać zgrupowania wojsk i ważne obiekty w ugrupowaniu przeciwnika. W określonych sytuacjach operacyjno-taktycznych może prowadzić działania o charakterze typowym dla ogólnowojskowych związków taktycznych (oddziałów) wojsk lądowych. Kawaleria powietrzna powinna realizować zadania we wszystkich rodzajach i fazach działań bojowych.

W działaniach obronnych, w zależności od rozwoju sytuacji operacyjno-taktycznej oraz sprecyzowanego celu działania może realizować cały szereg zadań związanych z wsparciem wojsk broniących się na kierunkach głównego wysiłku obrony oraz wspierać walkę okrążonych zgrupowań, odciętych od sił głównych. Ponadto może izolować obszar działań bojowych poprzez zwalczanie drugich rzutów i odwodów przeciwnika oraz dezorganizować funkcjonowanie jego systemów dowodzenia i wsparcia logistycznego. Niekiedy, w specyficznych warunkach może również zwalczać desanty przeciwnika, a także zamykać luki powstałe w ugrupowaniu bojowym.

Z kolei w działaniach zaczepnych może zwalczać zgrupowania wojsk i ważne obiekty przeciwnika rozmieszczone na przewidywanym kierunku działania zgrupowań uderzeniowych, opanowywać i utrzymywać ważne rubicze (obiekty) terenowe (przyczółki, przeprawy, ciałniny terenowe, węzły komunikacyjne), posiadające istotne znaczenie dla przebiegu walki oraz izolować obszar działań poprzez dezorganizowanie manewru odwodów przeciwnika. Ważnym zadaniem, które powinna realizować kawaleria powietrzna jest zamykanie luki w tworzonym pierścieniu okrążenia wojsk przeciwnika, a także osłona skrzydeł nacierających zgrupowań.

Ogólnie można przyjąć, że kawaleria powietrzna, charakteryzując się specyficznymi właściwościami, posiada możliwości wykonania różnorodnych zadań na współczesnym polu walki. Jej zalety wynikają przede wszystkim z wysokiego poziomu mobilności, zapewniającego szybkie przemieszczenie się do dowolnego

rejonu działań bojowych oraz posiadanych możliwości ogniowych, uwarunkowanych głównie uzbrojeniem przenoszonym przez śmigłowce. Bardzo istotna dla realizacji zadań na polu walki jest autonomiczność, gwarantująca efektywne prowadzenie samodzielnych działań.

4.1. Działania obronne

W obecnych uwarunkowaniach operacyjnych podstawowym rodzajem działań bojowych będzie aktywna i głęboko urzutowana obrona. Zwrócić należy uwagę także na fakt, że w jej ramach istotne znaczenie będzie miała dodatkowo obrona powietrzna i przeciwdesantowa. W początkowej fazie działań obronnych niebagatelną rolę odegra zwalczanie przeciwnika przed przednim skrajem obrony i walka o utrzymanie rejonów obrony oddziałów (pododdziałów) pierwszego rzutu. Poważnym problemem będzie również zwalczanie tych zgrupowań przeciwnika, które włączyły się w głąb obrony. Kawaleria powietrzna, zorganizowana, uzbrojona i przystosowana głównie do prowadzenia działań manewrowych, nie posiada stosownych sił i środków umożliwiających stawianie zdecydowanego oporu nacierającym zgrupowaniom pancerno-zmechanizowanym. Jedynie w wyjątkowych wypadkach może być użyta do obrony rejonu.

Natomiast podczas prowadzenia obrony manewrowej punkt ciężkości przesuwają się z „twardego” oporu na prowadzenie działań opóźniających oraz planowe oddawanie terenu połączone z manewrem i wykonaniem nieoczekiwanych dla przeciwnika zwrotów zaczepnych. Ze względu na szczególną ruchliwość, kawaleria powietrzna może być z powodzeniem wykorzystana w trakcie prowadzenia obrony manewrowej (ruchowej) lub do działań w pasie przesłaniania. Prowadząc działania opóźniające kawaleria powietrzna atakuje wybrane elementy ugrupowania bojowego przeciwnika, a następnie - nie wiążąc się w rozstrzygającą walkę z jego siłami głównymi - odchodzi na kolejne, dogodnie rubieże. Prowadzi działania opóźniające zwykle na szerokim froncie i na kolejnych rubieżach opóźniania. Może być także użyta do obsadzenia ryglowych rubieży obronnych, w celu wyhamowania tempa działań przeciwnika, a niekiedy do zatrzymania pościgu i zmuszenia przeciwnika do kolejnego rozwinięcia wojsk.

W trakcie prowadzenia działań opóźniających kawaleria powietrzna może celowo wciągnąć wojska przeciwnika w tak zwane „worki” ogniowe, stwarzając tym samym dogodne warunki do wykonania intensywnych uderzeń ogniowo-elektronicznych na wojska znajdujące się wyłomie.

W określonych sytuacjach operacyjno-taktycznych, w przypadku włamania się przeciwnika w głąb obrony, zaistnieje niekiedy konieczność obsadzenia pozycji obronnych czy ryglowych lub zamknięcia powstałych wyłomów. Duża ruchliwość kawalerii powietrznej umożliwia jej szybkie wchodzenie do walki na kierunkach, na

których przeciwnik uzyskał znaczne powodzenie, oraz szybkie oderwanie się od przeciwnika w celu wejścia do walki na innym kierunku lub w innym rejonie.

Z punktu widzenia czynionych rozważań istotne jest to, że prowadząc działania opóźniające kawaleria powietrzna będzie się zbliżała do zasadniczej rubieży obronnej sił głównych a następnie przechodziła przez ugrupowanie obronne, w ściśle wyznaczonych korytarzach. Jednym z warunków powodzenia tak postrzeganych działań jest ściśle współdziałanie wojsk.

Manewrowość połączona z dużymi możliwościami uderzenia ogniowego stawia kawalerię powietrzną na pierwszym miejscu pośród sił, które mogą nagle wtargnąć w ugrupowanie przeciwnika, zadać mu błyskawiczne straty i szybko powrócić we własne ugrupowanie. Działania tego typu mogą przybrać formę wypadu lub rajdu. W przypadku silnie bronionych obiektów może zaistnieć potrzeba wsparcia działań kawalerii powietrznej ogniem artylerii związku taktycznego (oddziału). Nie będzie ono możliwe bez wcześniej zorganizowanego współdziałania.

W obronie pozycyjnej kawaleria powietrzna może być głównie wykorzystana do wykonywania - wspólnie z wojskami zmechanizowanymi i pancernymi - kontrataków, prowadzenia działań opóźniających oraz zabezpieczenia odwrotu lub wycofania.

W czasie wykonywania kontrataków kawalerię powietrzną z reguły wykorzystuje się do przeprowadzenia szybkiego manewru sił i środków, w celu powstrzymania natarcia przeciwnika, a tym samym zapewnienia możliwości jego wykonania. Niekiedy może być wykorzystana do izolowania czołowych sił przeciwnika od napływu świeżych sił. W tej sytuacji wielkie znaczenie ma właściwa organizacja współdziałania kawalerii powietrznej z wojskami wykonującymi kontratak i broniącymi się w rejonie włamania. Trasy przelotu kawalerii powietrznej i rejonu działania muszą być tak wybrane, aby nie zostały wykryte przez organa rozpoznawcze przeciwnika i nie kolidowały z planem bezpośredniego i ogólnego wsparcia ogniowego.

W wypadku przejścia sił głównych do odwrotu, kawalerię powietrzną wykorzystuje się jako ariergardę wojsk zmechanizowanych i pancernych. Może również działać jako elementy ubezpieczenia bocznego oraz jako ruchome patrole powietrzne, z zadaniem utrzymywania łączności między poszczególnymi elementami zgrupowania marszowego. Śmigłowce uzbrojone i szturmowe wykorzystuje się wówczas do prowadzenia działań nękających, celem zdezorganizowania pościgu i osłabienia jego tempa.

4.2. Działania zaczepne

Wizja działań zaczepnych, wsparta doświadczeniami z wojny w rejonie Zatoki Perskiej pozwala sądzić, że powszechnymi będą walki prowadzone na samodzielnych kierunkach przy otwartych skrzydłach, często bez sąsiadów lub w warunkach istnienia znacznych luk między nimi. Dynamizm, duża manewrowość oraz

uniezależnienie techniki bojowej od pory roku i doby są czynnikami stwarzającymi możliwość utrzymania wysokiego tempa i ciągłości natarcia. Temu też sprzyjają zarysowujące się coraz wyraźniej tendencje w jego prowadzeniu, których wypadkową jest dążenie do zwiększania intensywności i równoczesnego oddziaływania na całą głębokość ugrupowania obronnego przeciwnika. Wyrazem tego jest kompleksowe użycie różnych pod względem skali, przeznaczenia i charakteru środków rażenia oraz elementów ugrupowania nacierających wojsk. Użycie tych elementów związanych wspólnym celem działania będzie podporządkowane wytworzeniu ognisk walki wewnątrz ugrupowania przeciwnika i stworzeniu warunków do wykonania uderzeń rozcinających. Dążenie do szybkiego wdzierania się w głąb ugrupowania obrońcy i paraliżowania jego poczynań będzie jedną z ważniejszych przesłanek osiągnięcia celu działań zaczepnych.

Powietrzno-lądowy i ogniskowo-przestrzenny charakter działań zaczepnych oraz wzrost ogniowo-elektronicznych i manewrowych możliwości wojsk powoduje, między innymi, odchodzenie od stabilnych form natarcia. Tendencję tę dobitnie potwierdzają wnioski z konfliktów wojennych ostatnich lat. Należy sądzić, że wystąpi znaczna różnorodność sposobów prowadzenia natarcia. Przeobrażenia pola walki sugerują, że istotne znaczenie dla zapewnienia możliwości szybkiego osiągnięcia celu działań zaczepnych będzie mieć zdecydowane oddziaływanie na przeciwnika. Prowadzone różnymi sposobami umożliwi osłabienie jego zwartości i siły bojowej oraz zdezorganizowanie prowadzonych działań obronnych. W tym kontekście znaczącą rolę mogą odegrać śmiałe akcje rajdowe, przeprowadzane w głębi i na tyłach ugrupowania przeciwnika przez, specjalnie w tym celu utworzone, oddziały i zgrupowania lądowe oraz powietrzno-lądowe.

Kawaleria powietrzna ma możliwość wsparcia wojsk podchodzących i uderzających z głębi lub ze styczności, może wspierać walkę związku taktycznego (oddziału) w czasie rozwijania natarcia i potęgować uderzenia sił głównych w głębi. A zatem będzie wykorzystywana zarówno w strefie taktycznej, jak i operacyjnej. Może realizować zadania związane z rozwijaniem natarcia, uchwyceniem i utrzymaniem ważnych obiektów w głębi operacyjno-taktycznej, wzbranianiem podejścia odwodów przeciwnika z głębi i niszczenia jego środków walki, stanowisk dowodzenia i urządzeń logistycznych.

W czasie podchodzenia pierwszego rzutu do rubieży ataku kawaleria powietrzna może niszczyć środki ogniowe przeciwnika, stwarzając warunki wejścia wojsk lądowych do walki. Następnie, wykorzystując posiadane możliwości ogniowe wspiera natarcie oddziałów (pododdziałów), uderzających na czołowe pozycje obronne przeciwnika.

W określonych sytuacjach kawaleria powietrzna może wtargnąć w ugrupowanie przeciwnika i przejść do działań desantowo-szturmowych. Jej zadania skupią się w tym czasie na wykonaniu uderzeń powietrzno-szturmowych na wykryte i rozpoznane wcześniej stanowiska dowodzenia, artylerię i odwody przeciwnika.

W natarciu na obronę, która obejmuje kilka rubieży urzutowanych w głąb, kawalerię powietrzną wykorzystuje się do wykonania uderzeń na wojska przeciwnika obsadzające rubieże pośrednie, celem rozbicia ich we współdziałaniu z wojskami własnymi, nacierającymi od frontu. Ze względu na ograniczony zasięg artylerii związków taktycznych i oddziałów działających od frontu, szczególnego znaczenia nabiera w tym okresie wsparcie ogniowe działań kawalerii powietrznej przez lotnictwo oraz śmigłowce szturmowe.

W celu rozwijania natarcia w szybkim tempie, zaleca się już na szczeblu związku taktycznego, a niekiedy oddziału stosować taktyczne desanty śmigłowcowe. Z reguły były one planowane w sile wzmocnionego batalionu. Obecnie zadania tego typu może realizować kawaleria powietrzna. Zadanie takiego desantu zwykle polega na uchwyceniu ważnych obiektów terenowych; wzbronieniu podejścia wykrytych odwodów przeciwnika do rejonu działań; zniszczeniu lub obezwładnieniu ważnych środków ogniowych oraz zdezorganizowaniu pracy jego tyłów, systemu dowodzenia i łączności.

W natarciu na obronę zawczasu przygotowaną przewiduje się użycie taktycznego desantu śmigłowcowego głównie na tych kierunkach, na których własne wojska pancerne i zmechanizowane mogą napotkać najbardziej zdecydowany opór broniącego się przeciwnika. W skomplikowanej sytuacji operacyjno-taktycznej kawaleria powietrzna może być także - po dokładnym przygotowaniu i zorganizowaniu wsparcia ogniowego przez lotnictwo, artylerię wsparcia ogólnego i bezpośredniego - użyta do wykonania szturm powietrznego na zawczasu przygotowaną obronę przeciwnika. Szturm powietrzny będzie w tym przypadku przeprowadzany na tyły wojsk z kierunków, które są słabo bronione lub na które zostały wykonane silne uderzenia ogniowe.

Po przełamaniu (pokonaniu) pierwszych pozycji obronnych przeciwnika, wojska zmechanizowane i pancerne zwykle będą przechodziły do pościgu. Pościg jest taką formą natarcia, podczas której głównym zadaniem wojsk ścigających jest zniszczenie ocalałych sił przeciwnika, które usiłują oderwać się od wojsk własnych. Biorąc pod uwagę zalety kawalerii powietrznej, jest ona szczególnie predysponowana do ścigania wycofujących się sił przeciwnika. Jej śmigłowce, działając w głębi ugrupowania przeciwnika powinny zachować dużą ruchliwość. Powoduje to konieczność realizacji szeregu przedsięwzięć związanych w prostej linii ze zorganizowaniem i utrzymaniem współdziałania.

Kawaleria powietrzna może uczestniczyć w pościgu, działając jako samodzielny element ugrupowania lub wchodzić w skład zgrupowania wykonującego oskrzydlenie. Ruchliwość kawalerii powietrznej, uniezależnienie od systemu dróg, umożliwia jej wywieranie stałego nacisku na przeciwnika oraz uniemożliwia mu oderwanie się od wojsk prowadzących pościg czołowy, a ponadto stwarza dogodne warunki do okrążenia pododdziałów przeciwnika.

Bój spotkaniowy będzie charakteryzował się, między innymi, częstym wykorzystaniem desantów kawalerii powietrznej, zarówno w czasie marszu, jak

i w początkowej fazie boju spotkaniowego. W tym etapie walki kawaleria powietrzna może działać w całości jako siły osłonowe lub stanowić ich część składową.

Działając jako siły osłonowe kawaleria powietrzna przyjmuje odpowiednie ugrupowanie bojowe, wydzielając ze swego składu czołowe i boczne elementy rozpoznawczo-ubezpieczeniowe, awangardę, siły główne oraz ubezpieczenie tylne. Bój spotkaniowy rozpoczyna się w miarę podchodzenia i nawiązywania styczności z przeciwnikiem. Czołowe organa rozpoznawcze wzmagają swoją działalność celem wykrycia sił i ustalenia składu przeciwnika oraz uchwycenia dominujących obiektów terenowych. Natomiast czołowe pododdziały kawalerii powietrznej będą dążyły do opanowania dogodnej rubieży terenowej w celu związania walką sił osłonowych przeciwnika i stworzenia dogodnych warunków do wykonania przez siły główne szturm powietrznego na kolumny przeciwnika. Szybkie uchwycenie i obsadzenie dominujących wzgórz, ciałnin, mostów, położonych na skrzydłach i tyłach maszerującego przeciwnika, może spowodować częściowe lub całkowite zagrożenie okrążeniem.

Stanowiąc część składową sił osłonowych wojsk pancernych lub zmechanizowanych, pododdziały kawalerii powietrznej mogą znajdować się w ugrupowaniu tych sił, pomiędzy siłami osłonowymi a awangardą, w ugrupowaniu awangardy lub też działać na jednym albo na obu skrzydłach kolumny marszowej, stanowiąc jej ubezpieczenie boczne. W przypadku napotkania wojsk przeciwnika, pododdziały kawalerii powietrznej są wykorzystywane do uchwycenia dominujących i ważnych punktów terenowych lub wykonanie niespodziewanego szturm powietrznego na nierozwinięte kolumny marszowe, we współdziałaniu z atakiem wojsk pancernych lub zmechanizowanych.

4.3. Działania opóźniające

W wypadku zaskakującego uderzenia przeciwnika kawaleria powietrzna może przejść do prowadzenia działań opóźniających. W czasie ich prowadzenia (np. w pasie przesłaniania), kawaleria powietrzna będzie często stosowała działania odwrotowe połączone z wycofaniem. Ponieważ w tych warunkach przelot śmigłowców będzie się odbywał nad terenem kontrolowanym przez wojska własne, istotnym zagadnieniem będzie właściwa koordynacja działań. Nie można bowiem dopuścić do tego, by kawaleria powietrzna poniosła straty od własnego ognia przeciwlotniczego, bądź ognia prowadzonego w ramach powszechnej obrony przeciwlotniczej.

Prowadząc aktywne działania bojowe umożliwi rozwinięcie sił głównych związku taktycznego (oddziału) na kierunku zagrożonym przez przeciwnika. W tym okresie typowymi sposobami walki kawalerii powietrznej mogą być:

- działania zgrupowania przechwytyjącego;
- walka na wysuniętych pozycjach;

⇒ walka obronna.

Zadaniem wojsk walczących na rubieży przechwytywania jest niszczenie elementów rozpoznawczych, oddziałów wydzielonych, desantów i lotnictwa przeciwnika.

Elementy rozpoznawcze niszczy się skrycie z zasadzek naziemnych lub powietrznych. Natomiast oddziały wydzielone niszczone są w zasadzkach przy wsparciu śmigłowców z powietrza. Z kolei lotnictwo zwalcza się z zasadzek naziemnych organizowanych przez strzelców OPL oraz przez śmigłowce operujące za linią bojową baterii OPL.

O wiele skuteczniejsze jest oddziaływanie na wojska przeciwnika kolejnymi uderzeniami na wysuniętych pozycjach. W tym przypadku przeciwnik jest atakowany bez przerwy. W efekcie kolejnych uderzeń spadać będzie tempo działań przeciwnika. A przecież zatrzymanie lub spowolnienie jego ruchu jest zasadniczym celem działania kawalerii powietrznej w działaniach opóźniających.

4.4. Działania rajdowe

Działania rajdowe przeprowadzane przez kawalerię powietrzną, mogą być prowadzone z większym prawdopodobieństwem wykorzystania czynnika zaskoczenia i w stosunkowo krótkim czasie. Ogólnie przyjmuje się, że rajdy są wykonywane celem nękania wojsk przeciwnika; zmylenia go co do głównego kierunku działania wojsk własnych; niszczenia ważnych obiektów i urządzeń oraz wzbronięcia lub uniemożliwienia koncentracji sił i środków przeciwnika w zaplanowanym rejonie. Rajdy wojsk kawalerii powietrznej powinny cechować: zaskoczenie, szybkość działania i wycofania po wykonaniu zadania.

Kawaleria powietrzna prowadząc działania rajdowe, zwykle otrzymuje rejon lub obiekty działania, znajdujące się zazwyczaj na tyłach obrony przeciwnika, lub w jego rejonie. Celami rajdu mogą być stanowiska i punkty dowodzenia, ważne węzły łączności, lotniska i ich urządzenia tyłowe, składy broni konwencjonalnej i specjalnej oraz środki ich przenoszenia, stanowiska ogniowe artylerii oraz inne obiekty będące w sferze zainteresowania związku taktycznego (oddziału).

4.5. Działania desantowe oraz przeciwdesantowe

Z całego spektrum sposobów walki kawalerii powietrznej najbardziej charakterystycznymi są działania desantowe oraz przeciwdesantowe. W działaniach desantowo-szturmowych wyraźnie rysują się tendencje łączenia szturm powietrznego i desantu, dążenie do jak najszybszego wykonania zadania i "spieszania" desantu w ostateczności. Śmigłowce desantu nie lądują na lądowiskach wyczekiwania lecz wspierają uderzenia na ziemi, izolują teren przed napływem kolejnych sił przeciwnika. Szturm powietrzny przybiera różne formy i wykonywany jest w różnym szyku. Zależy to od rodzaju terenu, rodzaju celu, ugrupowania przeciwnika i jego przeciwdziałania.

Do wykonania zadań desantu operacyjnego najlepiej przygotowane są wojska powietrzno-desantowe i desantowo-szturmowe. Po desantowaniu mogą one wykonywać zadania sposobem obrony rejonu lub działaniem zgrupowania wędrownego. Biorąc pod uwagę ich małą odporność na uderzenia pancerne powinny walczyć w oparciu o miejscowości i pocięty teren, organizując rejonny bazowe. Wojny ostatnich lat wykazują skuteczność działań w terenie umożliwiającym starcie na bliskich odległościach wojsk odpowiednio wyszkolonych i zdeterminowanych. Kawaleria powietrzna może być wykorzystane w podobny sposób lecz nie prowadzi walki sposobem jednostek desantowo-szturmowych. W swoich działaniach będzie preferować obronę rejonu, uaktywniając ją wypadami śmigłowców na zewnątrz.

Kawaleria powietrzna, ze względu na swe cechy szczególne, może być wykorzystywana samodzielnie lub w połączeniu z innymi związkami ogólnowojskowymi do prowadzenia działań przeciwdesantowych. W warunkach prowadzenia działań samodzielnie powinna otrzymać wzmocnienie w postaci artylerii i pododdziałów czołgów.

W działaniach przeciwdesantowych, prowadzonych na szeroką skalę, kawaleria powietrzna może stanowić odwód dowódcy związku taktycznego (oddziału). Najczęściej kawalerię powietrzną wykorzystuje się do wykonania szturm śmigłowcowego na desantujące siły przeciwnika. Szturm na śmigłowcach w trakcie desantowania jest najbardziej skutecznym sposobem działań przeciwdesantowych. Celem tego szturm jest zniszczenie wojsk pierwszego rzutu desantowego przeciwnika oraz uchwycenie ważnych obiektów terenowych przed przybyciem sił głównych desantu. Grupy śmigłowców uzbrojonych i szturmowych stanowią szczególnie skuteczny środek zwalczania wojsk desantowych przeciwnika.

4.6. Działania przeciwdywersyjne

Kawaleria powietrzna jest szczególnie dostosowana do prowadzenia działań przeciwdywersyjnych. Po rozpoznaniu rejonu działania grup dywersyjnych, głównie przy pomocy śmigłowców rozpoznawczych, wprowadzane są do działania pododdziały kawalerii powietrznej, które metodą szturm śmigłowcowego wykonują ataki na ustalone obiekty, z zadaniem ich zniszczenia i rozbicia. Z reguły zgrupowanie kawalerii powietrznej wyznaczone do prowadzenia działań przeciwdywersyjnych wydziela ze swego składu bojowego patrole rozpoznawcze i siły główne. Patrole rozpoznawcze są przeznaczone do rozpoznania wyznaczonego obszaru terenu i dostarczenia niezbędnych informacji o rozmieszczeniu grup dywersyjnych. W przypadku, gdy siły dywersyjne są nieznaczące, zaleca się, aby patrole dążyły do ich zniszczenia (obezwładnienia). Natomiast, gdy są to siły są większe, wykorzystuje się do walki siły główne zgrupowania, które są zazwyczaj rozmieszczane centralnie w stosunku do działających patroli rozpoznawczych. Z sił głównych zaleca się wydzielać mniejsze zespoły, przystosowane do walki z wykrytymi grupami.

Ruchliwość i manewrowość wojsk kawalerii powietrznej umożliwia wykonywanie ataków z powietrza na rejonny rozmieszczenia lub działania sił dywersyjnych, zazwyczaj znajdujących się w terenie trudno dostępnym. W działaniach, których celem jest okrążenie dużych zgrupowań, kawaleria powietrzna może być wykorzystana do zablokowania przewidywanych dróg wycofania oraz prowadzenia pościgu nękającego.

W dotychczasowych rozważaniach operowano pojęciem „kawaleria powietrzna” w takim sensie znaczeniowym, jaki nadaje się tym siłom w Wojsku Polskim. Sądzić należy, iż warto w tym miejscu zastanowić się nad rozumieniem tych pojęć przez teoretyków amerykańskich¹⁵.

Amerykańska kawaleria powietrzna z okresu wojny w Wietnamie to pododdziały piechoty wyposażone w lekkie środki wsparcia ogniowego, przystosowane do transportu śmigłowcami. Śmigłowce, oprócz transportu, były wykorzystywane do walki z powietrza oraz wsparcia ogniowego desantowanych wojsk. Krótko więc można by je określić jako „śmigłowcową piechotę”. Taki sam charakter ma współczesna polska kawaleria powietrzna.

Zupełnie inaczej ze względu na struktury organizacyjne i sposoby działania postrzegane są współcześnie wojska określane jako „Air Cavalry”, czyli kawaleria powietrzna. Są to pododdziały i oddziały śmigłowców bojowych, rozpoznawczych i szturmowych, nie mające organizacyjnie w swoim składzie piechoty, która prowadziłaby walkę z powietrza lub po desantowaniu. Oddziały i pododdziały kawalerii powietrznej połączone są z reguły strukturalnie z pododdziałami i oddziałami wyposażonymi w czołgi i wozy bojowe o wysokiej manewrowości i sile ognia. Wojska te nazywa się „kawalerią pancerną” (Armored Cavalry). Funkcjonujące w armii amerykańskiej pojęcie „US Cavalry” (kawaleria Stanów Zjednoczonych) utożsamiać należy z oddziałami i pododdziałami śmigłowców oraz wojsk pancernych, przeznaczonych przede wszystkim do zadań rozpoznawczych i osłonowych. Kawaleria, jako pojęcie ogólne, oznaczać ma, w myśl założeń, wojska działające równocześnie w dwóch wymiarach, które charakteryzują się mobilnością i wysoką manewrowością w realizacji zadań bojowych. Kawaleria jest w armii amerykańskiej określana jako oczy i uszy dowódcy. Według podręcznika SH-1-24 (*Aviation brigade operations handbook*) wyróżnia się trzy rodzaje zadań stawianych przed kawalerią:

- rozpoznawcze (reconnaissance missions);
- ubezpieczające (security operations);
- specjalne (special missions).

---

¹⁵ Niniejsze rozważania oparte są w dużej mierze na treściach artykułu zawartego w *Zeszytach Naukowych AON*. Por: Podkowski A., Jasiukiewicz G., *Kawaleria powietrzna i pancerna armii Stanów Zjednoczonych*, Warszawa 1995, s.201

W tym miejscu warto przybliżyć charakter wspomnianych zadań, bowiem różnią się w sposób zdecydowany od tych, które wcześniej formułowano w odniesieniu do naszej kawalerii powietrznej.

Przyjmuje się, że celem zadań rozpoznawczych prowadzonych przez kawalerię jest zdobycie i gromadzenie informacji, które będą stanowić podstawę planowania i organizowania walki przez dowódcę oraz jej prowadzenia przez wojska. W efekcie wyróżnia się następujące rodzaje zadań rozpoznawczych:

Rozpoznawanie drogi, prowadzone w celu zdobycia szczegółowych informacji o konkretnej drodze i otaczającym ją terenie, z którego można by oddziaływać na przemieszczające się po niej wojska. Tego typu zadanie może dotyczyć także rozpoznania obiektu lub też prawdopodobnego kierunku podejścia przeciwnika. Realizowane jest przez pododdziały kawalerii powietrznej lub pancernej - często we wzajemnym współdziałaniu.

Rozpoznanie strefy, polegające na szczegółowym rozpoznaniu przeciwnika oraz wszystkich obiektów naturalnych i sztucznych w konkretnie określonym terenie. Prowadzi się je w celu zdobycia informacji o przeciwniku i dostępności terenu. Twierdzi się, że wymaga ono więcej czasu w stosunku do innych zadań rozpoznawczych.

Rozpoznanie obszaru, które prowadzone jest w celu zdobycia szczegółowych informacji o konkretnym obiekcie (terenie). Przedmiotem rozpoznania może być miasto, obszar leśny, most lub inny ważny - z punktu widzenia potrzeb planowanej (prowadzonej) walki - obiekt. Przyjmuje się, że rozpoznanie obszaru może być prowadzone na terenie zajęтым przez własne wojska, jak i na zajęтым przez wojska przeciwnika.

Rozpoznanie skażeń, które prowadzi się zwykle dodatkowo podczas realizacji innych zadań rozpoznawczych, w celu określenia rodzaju, stopnia i obszaru skażenia. Wykonywane jest przez wyspecjalizowane siły i środki ze składu kawalerii powietrznej i pancernej.

Z kolei działania ubezpieczające prowadzi się w celu dostarczenia ubezpieczanym siłom określonych informacji o przeciwniku, wczesnego ostrzegania własnych wojsk przed możliwością kontaktu z nim, a tym samym zapewnienia czasu na wykonanie manewru. Prowadzone są w działaniach zaczepnych i obronnych, obejmując wszystkie przedsięwzięcia uniemożliwiające uzyskanie zaskoczenia. Działania te charakteryzują się dużą ofensywnością rozpoznania i szerokim stosowaniem manewru. Do prowadzenia tego rodzaju działań najlepiej dostosowane są w armii amerykańskiej korpuse pułki kawalerii pancernej. Natomiast dywizyjny szwadron kawalerii może prowadzić działania ubezpieczające pod warunkiem, że otrzyma stosowne wzmocnienie. Ogólnie rzecz ujmując działania ubezpieczające dzielą się na trzy kategorie: ubezpieczenia bojowe, działania osłonowe oraz samodzielne działania osłonowe.

Ubezpieczenia bojowe prowadzone są w celu uniemożliwienia (utrudnienia) działań elementów rozpoznawczych przeciwnika i ostrzegania sił głównych o istniejącym zagrożeniu. Wspomniane cele realizuje się to poprzez stałą obserwację kierunków podejścia i rubieży ewentualnego rozwinięcia sił przeciwnika, niszczenie elementów rozpoznawczych przeciwnika lub zmuszanie ich do zaniechania działania oraz poprzez określanie lokalizacji, siły, kierunku i prędkości przemieszczania się przeciwnika.

Kolejny rodzaj - działania osłonowe prowadzone są w celu zabezpieczenia sił głównych przed naziemną obserwacją przeciwnika i obrony ich przed jego ogniem bezpośrednim. Siły prowadzące działania osłonowe znajdują się w zasięgu ognia własnej artylerii, która może wspierać ich działania w newralgicznych okresach. Działania osłonowe zwykle realizowane są w formie natarcia, obrony lub działań opóźniających. W natarciu istotnym zadaniem sił osłonowych jest wyszukiwanie słabych punktów w systemie obrony przeciwnika i stwarzanie warunków do wyzyskania ich przez siły główne.

Natomiast samodzielne działania osłonowe prowadzi się zwykle w celu nawiązania kontaktu bojowego z przeciwnikiem, zmuszenia go do zaangażowania się w walkę, i jeśli pozwalają na to warunki - pokonania go. W przeciwnym wypadku siły osłonowe dezorganizują działania przeciwnika, prowadzą działania opóźniające, demonstracyjne, zmuszając go do zaangażowania odwodów i stwarzają tym samym dogodne warunki do wejścia do walki własnych sił głównych. Siły osłonowe stanowią samodzielny element ubezpieczający i działają poza zasięgiem artylerii sił głównych. Wypełniają one wszystkie zadania realizowane w działaniach osłonowych i ubezpieczeniach bojowych. Samodzielne działania osłonowe prowadzi się w natarciu i obronie.

Zadania specjalne związane są głównie z zapewnieniem ciągłości oraz wzmocnieniem systemu dowodzenia na polu walki. Obejmują one stworzenie warunków do wykonywania marszu, które obok standardowego ubezpieczenia marszu i rozpoznania dróg i rejonów, może zawierać w sobie takie elementy, jak organizacja regulacji ruchu, inżynierskich patroli drogowych, zespołów pomocy technicznej i zaopatrzenia. Z kolei kontrola rejonów uderzeń (zniszczeń) obejmuje wszystkie przedsięwzięcia podejmowane przed, podczas i po wykonaniu uderzeń przez przeciwnika. Są to zwykle zadania złożone, a i w ich skład może wchodzić:

- ⇒ rozpoznanie zakresu zniszczeń;
- ⇒ usunięcie przeszkód blokujących ruch w rejonach zniszczeń;
- ⇒ rozpoznanie skutków, jakie wywarły na wojskach uderzenia;
- ⇒ objęcie kontroli i ześrodkowanie pododdziałów, które zachowały zdolność bojową, oraz zapewnienie im łączności z tyłowymi stanowiskami dowodzenia;
- ⇒ organizacja punktów zbiórki rannych, punktów pomocy medycznej i ewakuacji;
- ⇒ organizacja punktów pomocy technicznej;

⇒ prowadzenie rozpoznania skażeń i organizacja punktów likwidacji skażeń.

Przyjmuje się, że do realizacji tych zadań kawalerii przydziela się wzmocnienie w postaci sił i środków rodzajów wojsk i służb (np. pododdziały inżynieryjne, przeciwchemiczne i logistyczne).

Zapewnienie ciągłości dowodzenia i kontroli obejmuje zadania realizowane w wypadku naruszenia systemu dowodzenia (np. zniszczenia stanowisk dowodzenia) przez przeciwnika. Kawaleria przy użyciu organicznych środków dowodzenia (zwykle śmigłowców) zapewnia łączność oddziałowi, który taką zdolność czasowo utracił. Zbliżony charakter ma zadanie stawiane w wypadku utraty styczności pomiędzy dwoma sąsiadującymi na polu walki oddziałami. Kawaleria będzie dążyć do nawiązania fizycznego kontaktu z obydwoma oddziałami, wypełnienia luki powstałej między nimi oraz organizacji dalszego współdziałania.

5. Istota i ogólne zasady współdziałania związku taktycznego (oddziału) z kawalerią powietrzną

Powietrzno-ładowy charakter przyszłych działań wojennych w powiązaniu ze wzrastającą rolą walki radioelektronicznej wskazuje, że związek taktyczny (oddział) będzie musiał być przygotowany na prowadzenie walki w takim wymiarze. Zasadą staje się również, iż dowódca związku taktycznego (oddziału), działającego na określonym obszarze ponosi bezpośrednią odpowiedzialność za wykonanie otrzymanego zadania. Toteż dążąc do jego realizacji powinien w odpowiedni sposób wykorzystywać siły i środki będące w jego dyspozycji, w tym także siły i środki kawalerii powietrznej. Po zapoznaniu się ze stanem i możliwościami tych sił, będzie podejmował decyzje dotyczące ich trafnego i efektywnego wykorzystania na korzyść całego systemu walki związku taktycznego (oddziału).

Wiedza o posiadanych siłach, postrzegana przez pryzmat odpowiedzi na pytanie czym dysponują i co mogą wykonać, będzie niejednokrotnie decydowała o kształcie koncepcji działania, w tym także o ugrupowaniu związku taktycznego (oddziału) w ogóle. Można będzie zatem tworzyć doraźne elementy ugrupowania bojowego, które mogą przenieść walkę w wymiar powietrzny. Tak więc ścisła współpraca między dowódcami powinna sprowadzić się do ustalenia pewnych przedsięwzięć realizowanych przez kawalerię powietrzną na rzecz związku taktycznego (oddziału), wykonującego zadanie w ramach ogólnego systemu walki. Współpraca ta, rozumiana jako współdziałanie powinna być traktowana jako wspólne partnerskie działanie na rzecz realizacji otrzymanego zadania.

Charakter działań desantowo-szturmowych, ich złożoność oraz całokształt zabezpieczenia wymaga od dowódcy związku taktycznego (oddziału) podjęcia wielu przedsięwzięć organizacyjnych oraz dokonania uzgodnień ze wszystkimi rodzajami wojsk zabezpieczających przygotowanie i prowadzenie działań bojowych przez kawalerię powietrzną. Uzgodnień tych dokonuje się przeważnie na stanowisku dowodzenia związku taktycznego (oddziału).

W okresie przygotowania działań kawalerii powietrznej zwykle ustala się:

- lądowiska główne i zapasowe oraz czas i sposób ich osiągnięcia;
- organizację rozpoznania inżynierskiego, obrony i ochrony lądowisk;
- sposoby działania kawalerii powietrznej w razie wykonania przez przeciwnika uderzeń ogniowych lub zgrupowaniami wojsk na lądowiska;
- organizację przegrupowania kawalerii powietrznej na lądowiska zapasowe (do rójonów wyczekiwania);
- zabezpieczenie logistyczne (źródła zaopatrywania w środki bojowe, organizację zabezpieczenia technicznego i medycznego);

- sposób organizacji przegrupowania kawalerii powietrznej do rejonu działań bojowych oraz powrotu w ugrupowanie wojsk własnych;
- organizację rzutu kołowego;
- organizację dowodzenia i łączności oraz zapewnienia skrytego wykonywania czynności przygotowawczych w rejonie wyjściowym do działań bojowych.

Ustaień tych dokonuje się z przedstawicielami szefostw rodzajów wojsk i służb w następującym zakresie:

⇒ z pionem obrony przeciwlotniczej:

- sposób osłony lądowisk (rejonów wyjściowych);
- sposób włączenia środków OPL w ogólny system obrony przeciwlotniczej, system powiadamiania, podział zadań;
- czas gotowości posiadanych środków OPL oraz ich wyjścia z systemu.

⇒ z pionem dowodzenia lotnictwem:

- lądowiska (główne i zapasowe) oraz rozmieszczenie śmigłowców;
- trasę przelotu, wysokości i czas realizacji zadań;
- sygnały i sposoby dowodzenia podczas przelotu do rejonu działań bojowych;

⇒ z przedstawicielem pionu operacyjnego:

- miejsce elementów dowodzenia oraz sposób dowodzenia;
- terminy i miejsce realizacji przedsięwzięć przygotowawczych do wykonania zadań bojowych;
- ilość sił i środków przewidzianych do realizacji zadań;
- drogi (trasy) przegrupowania (śmigłowców, rzutu kołowego) oraz potrzeby i sposób zorganizowania regulacji ruchu;
- sposób ubezpieczenia lądowisk głównych i zapasowych;
- sygnały dowodzenia.

⇒ z pionem wojsk inżynieryjnych i obrony przeciwchemicznej:

- przygotowanie lądowisk (zaopatrzenie w wodę, ukrycia, drożnia, sposób maskowania, ochrona przed bronią masowego rażenia itp.);
- organizację zabiegów specjalnych;
- sposób zaopatrzenia materiałowego.

⇒ z pionem logistyki:

- ilość i typy posiadanego sprzętu bojowego;
- terminy i miejsce zgromadzenia sprzętu bojowego na lądowiskach;
- liczbę i typy pojazdów niezbędnych do przegrupowania ludzi oraz sprzętu na lądowiska zapasowe;
- techniczne zabezpieczenie prac obsługowo-remontowych oraz sposób technicznego zabezpieczenia rzutu kołowego;

- wielkość, terminy oraz miejsce zgromadzenia zapasów materiałowych;
- sposób postępowania z rannymi, chorymi i niezdolnymi do działań;
- sposób zaopatrzenia i wyposażenia rzutu kołowego;

Na okres prowadzenia działań bojowych przez kawalerię powietrzną ustala się:

- kolejność i sposób realizacji zadań;
- sposób działania wojsk (pododdziałów, grup) w razie przymusowego lądowania na trasie przelotu albo w rejonach innych niż zaplanowano, organizację ratownictwa podczas przelotu;
- sposób postępowania ze sprzętem technicznym pozostałym na lądowiskach;
- organizację wsparcia ogniowego przygotowania i prowadzenia działań;
- sposób działania po opanowaniu nakazanych obiektów;
- sposób działania zgrupowań bojowych lądowiskach;
- sposób wykonania zadań związanych ze wsparciem oddziałów (zgrupowań bojowych) przez artylerię i lotnictwo, w tym oznakowanie położenia wojsk kawalerii powietrznej, strefy bezpieczeństwa, sposób wskazywania obiektów do uderzeń oraz wywołania lotnictwa lub ognia artylerii;
- sposób osłony działań kawalerii powietrznej z powietrza;
- rolę i wysiłek oddziałów (zgrupowań bojowych) podczas wspólnego wykonywania zadań bojowych, opanowywania i utrzymania uchwyconych obiektów;
- sposoby i zakres współdziałania kawalerii powietrznej z wojskami rozwijającymi natarcie na kierunku jej działania;
- zasady przechodzenia do działań nieregularnych w razie niemożności lub niecelowości kontynuowania walki w dotychczasowym rejonie;
- sposób postępowania z poległymi, rannymi oraz jeńcami;
- organizację przegrupowania rzutu kołowego oraz sposób odtwarzania zdolności bojowej po wykonaniu zadania bojowego i połączenia się z siłami głównymi;
- organizację dowodzenia i łączności, sygnały dowodzenia i współdziałania.

Szeroki zakres ustaleń wymaga podjęcia wielu przedsięwzięć organizacyjnych oraz dokonania uzgodnień ze wszystkimi rodzajami wojsk zabezpieczającymi prowadzenie działań bojowych. Do najbardziej charakterystycznych i typowych należą uzgodnienia dokonywane z szefostwami następujących rodzajów wojsk:

⇒ z pionem artylerii:

- miejsce, czas i rodzaj uderzeń ogniowych, planowanych w rejonie działań bojowych kawalerii powietrznej;

- sygnał uprzedzenia o wykonaniu uderzeń;
- rubieże bezpieczeństwa,
- sposób kierowania ogniem artylerii oraz wskazywania celów;
- sposób wsparcia walki kawalerii przez artylerię związku taktycznego (oddziału).

⇒ z pionem dowodzenia lotnictwem:

- położenie lądowisk głównych i zapasowych, sposób ich oznakowania, punkty orientacyjne i dane meteorologiczne;
- ugrupowanie w czasie przelotu - sygnały i sposób dostarczenia dodatkowego zaopatrzenia, lądowiska do dostarczenia zaopatrzenia i oznaczenie ich,
- sygnał uprzedzenia o uderzeniach lotnictwa (wspólny z artylerią);
- rubieże bezpieczeństwa;
- obiekty, cele, czas i rodzaj środków rażenia podczas uderzeń lotnictwa bojowego;
- sposób oznaczenia położenia wojsk kawalerii powietrznej;
- tryb i czas wzywania lotnictwa z pola walki oraz sposób wskazywania celów;
- sposób wykorzystania śmigłowców do wykonania zadań w działaniach desantowo-szturmowych - sygnały, sposób prowadzenia ognia z pokładu śmigłowców, dowodzenie oraz sposób łączności;

⇒ z pionem operacyjnym:

- skład zgrupowań bojowych przewidywanych do wykonania określonych zadań;
- sposób (korytarze przelotu, kierunki, itp.) przekroczenia ugrupowania wojsk własnych;
- miejsce elementów dowodzenia w poszczególnych etapach działań;
- sposób utrzymania łączności ze sztabem związku taktycznego (oddziału);
- sygnały i znaki dowodzenia oraz współdziałania, stosowane kody, oznaczenia, sygnały;

⇒ z pionem rozpoznania:

- możliwości oddziaływania przeciwnika w przewidywanych rejonach działań;
- sposób przekazywania wiadomości o przeciwniku w toku działań bojowych;
- sposób dostarczania aktualnych danych o przeciwniku i terenie,

- sposób wykorzystania elementów rozpoznawczych znajdujących się w ugrupowaniu przeciwnika oraz otrzymywania danych od rozpoznania lotniczego;

⇒ z pionem wojsk inżynieryjnych i obrony przeciwchemicznej:

- zakres prac inżynieryjnych w rejonie planowanych działań;
- sposób organizowania rozpoznania inżynieryjnego i skażeń;
- organizację zabiegów specjalnych.

⇒ z pionem logistyki:

- zakres prac technicznych po połączeniu się z wojskami własnymi,
- system zabezpieczenia medycznego w trakcie działań bojowych,
- sposób postępowania z poległymi, rannymi i jeńcami,
- kolejność zaopatrywania po połączeniu się z wojskami własnymi,
- ilość oraz rodzaj środków materiałowych i technicznych przewidzianych do zrzutu.

W zależności od charakteru zadania, rodzaju obiektu (rejonu) działań kawalerii powietrznej, podobne uzgodnienia mogą dotyczyć również szefostw innych rodzajów wojsk i służb.

Przygotowania obronne i koncepcja użycia sił zbrojnych RP muszą zapewnić osiągnięcie celu obrony, postrzeganej przez pryzmat pobicia przeciwnika, w każdej sytuacji. W przypadku wojny totalnej (powszechnej) obejmującej cały obszar kraju oraz angażującej siły zbrojne w całości należy liczyć się ze zdecydowaną przewagą przeciwnika. W takiej sytuacji w pierwszym okresie (fazie) wojny należy przewidywać prowadzenie operacji obronnej w skali strategicznej. Powinna być ona oparta na manewrowo-pozycyjnym sposobie jej prowadzenia i w znacznym stopniu uzależniona od skali uzyskanego zaskoczenia. Zasadniczym celem strategicznej operacji obronnej powinno być zadanie agresorowi maksymalnych strat oraz osłabienie tempa jego działań zaczepnych, szczególnie na kierunku głównego uderzenia.

Zmierzając do wyhamowania tempa działań ofensywnych przeciwnika i zmniejszenia występującej dysproporcji możliwości bojowych planuje się podejmowanie różnorodnych przedsięwzięć. Zakłada się, że w sprzyjających warunkach możliwe i celowe będzie wykonywanie przeciwuderzeń. W tej fazie działań mniej prawdopodobna wydaje się zdolność do rozwinięcia sił głównych i przejście nimi do przeciwnatarcia, z zamiarem odzyskania utraconych obszarów kraju.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że użycie jednostek kawalerii powietrznej może nastąpić w toku różnych rodzajów działań, i to zarówno operacyjnych, jak i taktycznych. Szczególnie zaś w operacjach na obszarze kraju kawaleria powietrzna może wykonywać szereg zadań. Fakt ten jest szczególnie istotny w sytuacji w jakiej znajduje się nasze państwo. Dysponowanie ograniczonym składem sił zbrojnych zmusza wręcz do ich umiejętnego wykorzystania w zaistniałych warunkach.

W związku z powyższym nasuwa się pytanie: Czy dotychczasowy stan wiedzy dotyczącej działań taktycznych kawalerii powietrznej jest wystarczający? Wydaje się, że nie, bowiem brakuje - dostępnego dla szerokiej rzeszy oficerów - zwięzłego opracowania traktującego o współdziałaniu ogólnowojskowych związków taktycznych (oddziałów) z kawalerią powietrzną. Fakt ten w zasadzie nie powinien dziwić, jako że historia naszej kawalerii powietrznej jest bardzo krótka. Wychodząc jednak na przeciw rosnącemu zainteresowaniu problematyką działań wojsk tego typu oddaję do rąk Czytelników pozycję, która w zamyśle ma być przedstawieniem osobistych poglądów autora na poruszane kwestie. A zatem nie powinna być traktowana jako podręcznik, lecz raczej jako efekt przemyśleń autora.

Bibliografia

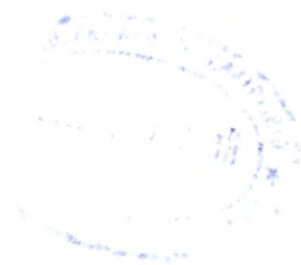
1. BAÑBOR J., *Użycie śmigłowców w wojnach lokalnych i konfliktach zbrojnych po drugiej wojnie światowej*, *Myśl Wojskowa* 1989 nr 8.
2. *Bitwa powietrzno-lądowa roku 2000*, *Sygnaly ASG WP* 1984 nr 7.
3. CISZEWSKI M., *INSTANT THUNDER.. Kompanie powietrzne w Zatoce Perskiej -próba ognia*, *Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej* 1995 nr 1.
4. *Doctrine (Air Land Operations)*, *Military Review*, February 1992.
5. *Działania taktyczne wojsk lądowych*, Warszawa 1995.
6. *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, Warszawa 1981.
7. ETTERLIN S., *Nowy wymiar działań bojowych*, *Wojskowy Przegląd Zagraniczny* 1984 nr 1.
8. GALEWSKI Z., *Współdziałanie na polu walki*, *MON*, Warszawa 1983.
9. GAUMAS V., OSTRVORNOJI I., *Działania powietrzno-manewrowe (wg. poglądów amerykańskich)*, *Wojskowy Przegląd Zagraniczny* 1992 nr 1.
10. GOMÓŁKA J., OGRODOWCZYK W., *Kawaleria powietrzna. Zasady walki, PWL i OP* 1994 nr 11.
11. HUZARSKI M., KACZMAREK W., *Obrona i natarcie dywizji*, Warszawa 1997.
12. HUZARSKI M., KACZMAREK W., *Podstawy działań taktycznych. Obrona i natarcie brygady*, Warszawa 1996.
13. HUZARSKI M., *Powietrzno-lądowe natarcie związku taktycznego*, *AON Warszawa* 1993.
14. KACZMAREK W., *Metodyka pracy w terenie dowództw szczebla taktycznego*, Warszawa 1997.
15. KORZENIOWSKI S., *Pułk kawalerii powietrznej w działaniach taktycznych*, Warszawa 1997.
16. KOTARBIŃSKI T., *Z zagadnień ogólnej teorii walki*, Warszawa 1938.
17. *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979.
18. *Materiały z konferencji naukowej KON-OT*, Wrocław 1997
19. MRÓZ W., *Współdziałanie*, *Myśl Wojskowa* 1991 nr 2.
20. *Ocena operacyjno-taktyczna wojny w Zatoce Perskiej*, *MON*, Warszawa 1991.
21. PAJĄK T., *Przebieg i wnioski z konfliktu zbrojnego w rejonie Zatoki Perskiej*, *Myśl Wojskowa* 1992 nr 3.
22. Podkowski A., Jasiukiewicz G., *Kawaleria powietrzna i pancerna armii Stanów Zjednoczonych*, *Zeszyty Naukowe AON* 1995 nr 2(19)
23. *Przebieg oraz doświadczenia i wnioski z wojny w rejonie Zatoki Perskiej*, *AON Warszawa* 1991.

24. *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych. Część I (związek taktyczny, oddział), Warszawa 1994*
25. *Słownik języka polskiego PWN, Warszawa 1967.*
26. SKRZYPCZAK Z., *Działania powietrzno-lądowe, Myśl Wojskowa 1989 nr 1.*
27. *Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w latach 1970-1983, Warszawa 1985.*
28. ŚCIBIOREK Z., *Geneza i rozwój powietrzno-lądowych działań bojowych, Myśl Wojskowa 1993 nr 2.*
29. ŚCIBIOREK Z., *Pole walki 2000, Zeszyty Naukowe AON 1994 nr 4.*
30. *Taktyka ogólna. Podręcznik, Warszawa 1988.*
31. *Tymczasowy regulamin broni połączonych, Warszawa 1947.*
32. *Zasady użycia kawalerii powietrznej w podstawowych rodzajach działań bojowych (Według poglądów amerykańskich), Wojskowy Przegląd Zagraniczny 1973 nr 5.*

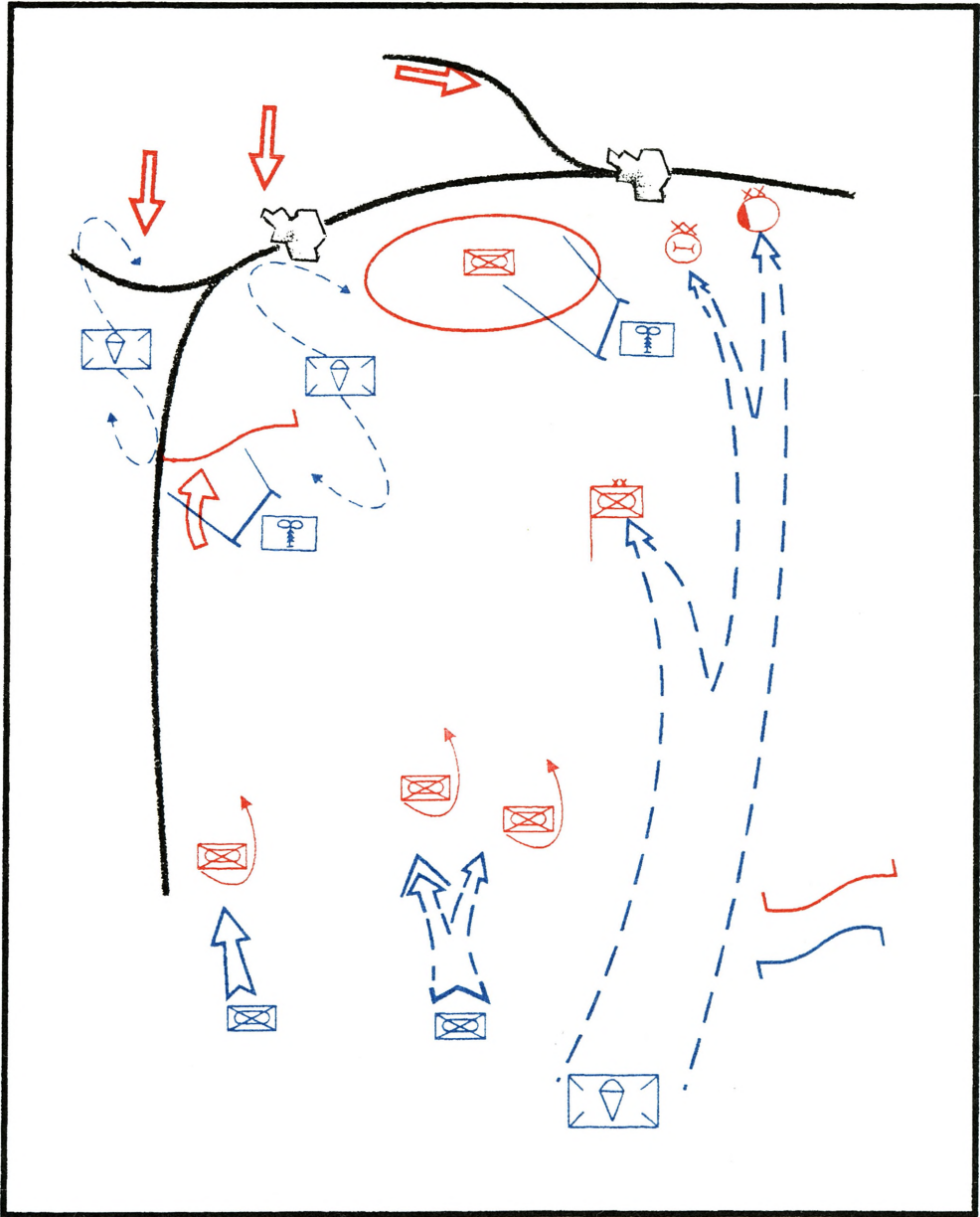
Druk AON nr 776/WW

Załączniki

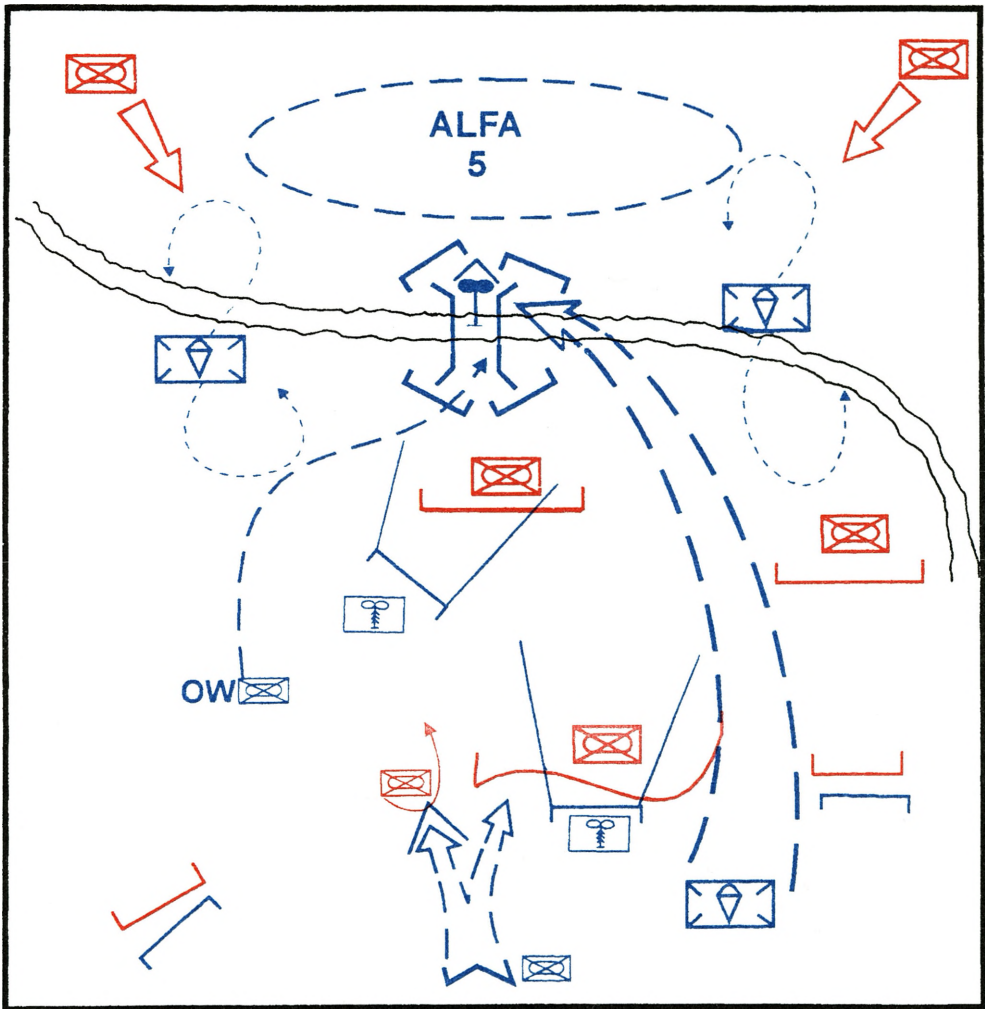
1. Kawaleria powietrzna w działaniach rajdowych.
2. Kawaleria powietrzna jako taktyczny desant powietrzny w natarciu.
3. Kawaleria powietrzna w działaniach przeciwdesantowych.
4. Udział kawalerii powietrznej w osłonie skrzydła podczas wykonywania kontrataku.
5. Kawaleria powietrzna w osłonie skrzydła nacierającej dywizji.
6. Działania kawalerii powietrznej na korzyść wojsk wychodzących z pasa przesłaniania.

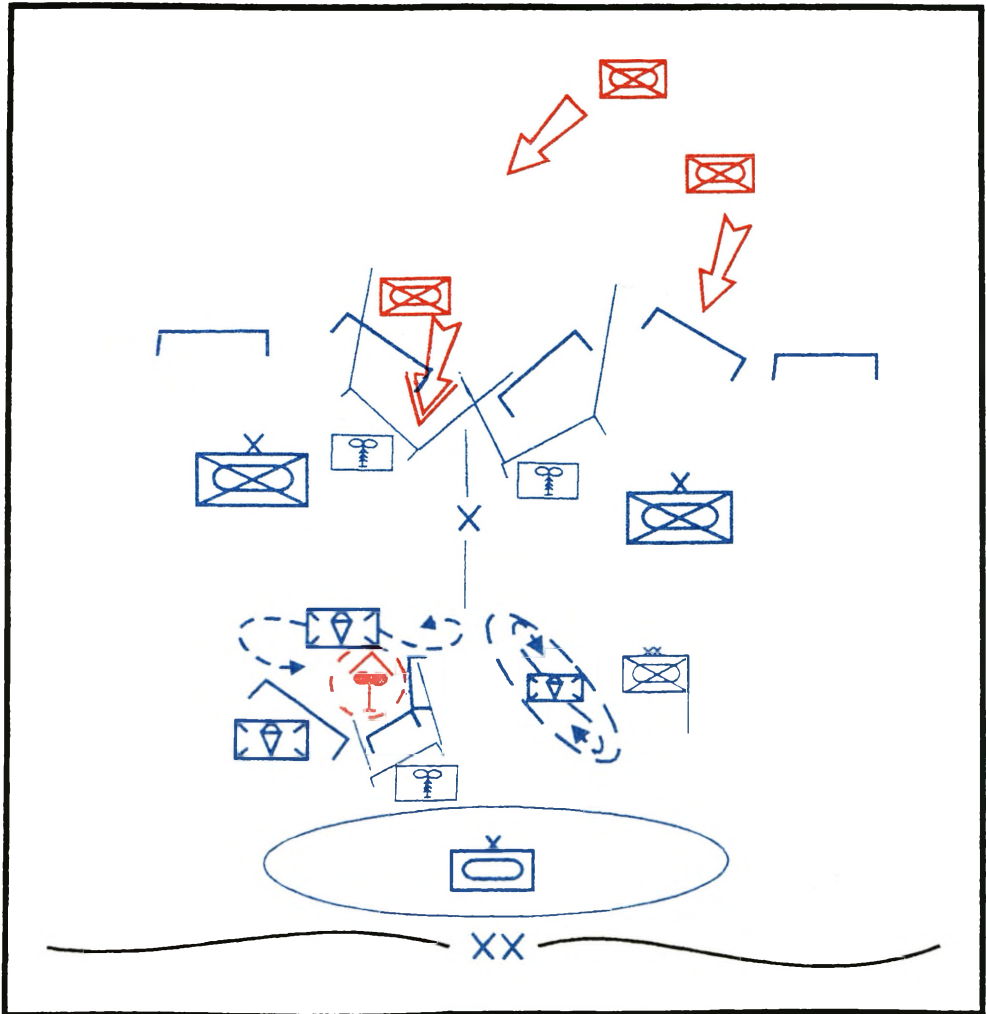

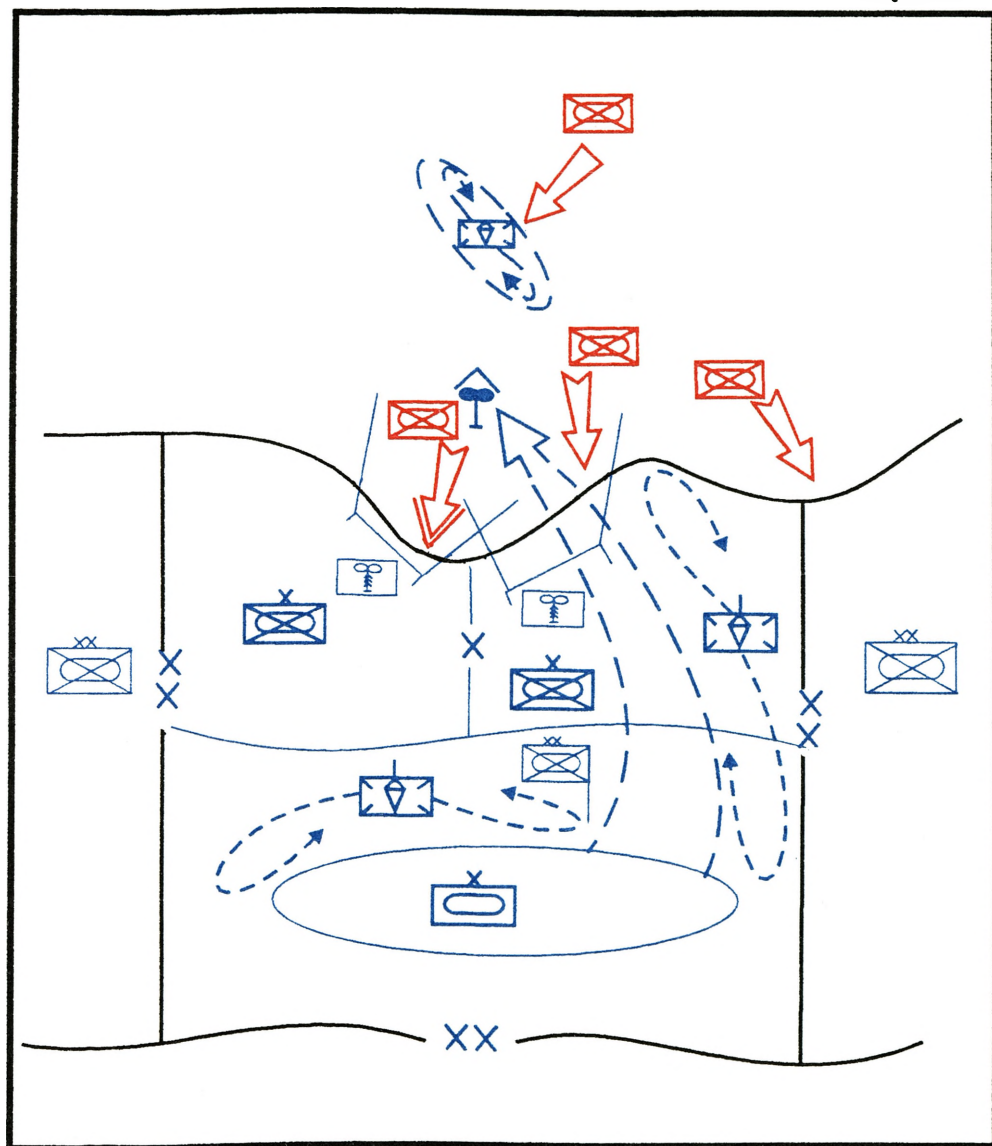
Kawaleria powietrzna w działaniach rajdowych

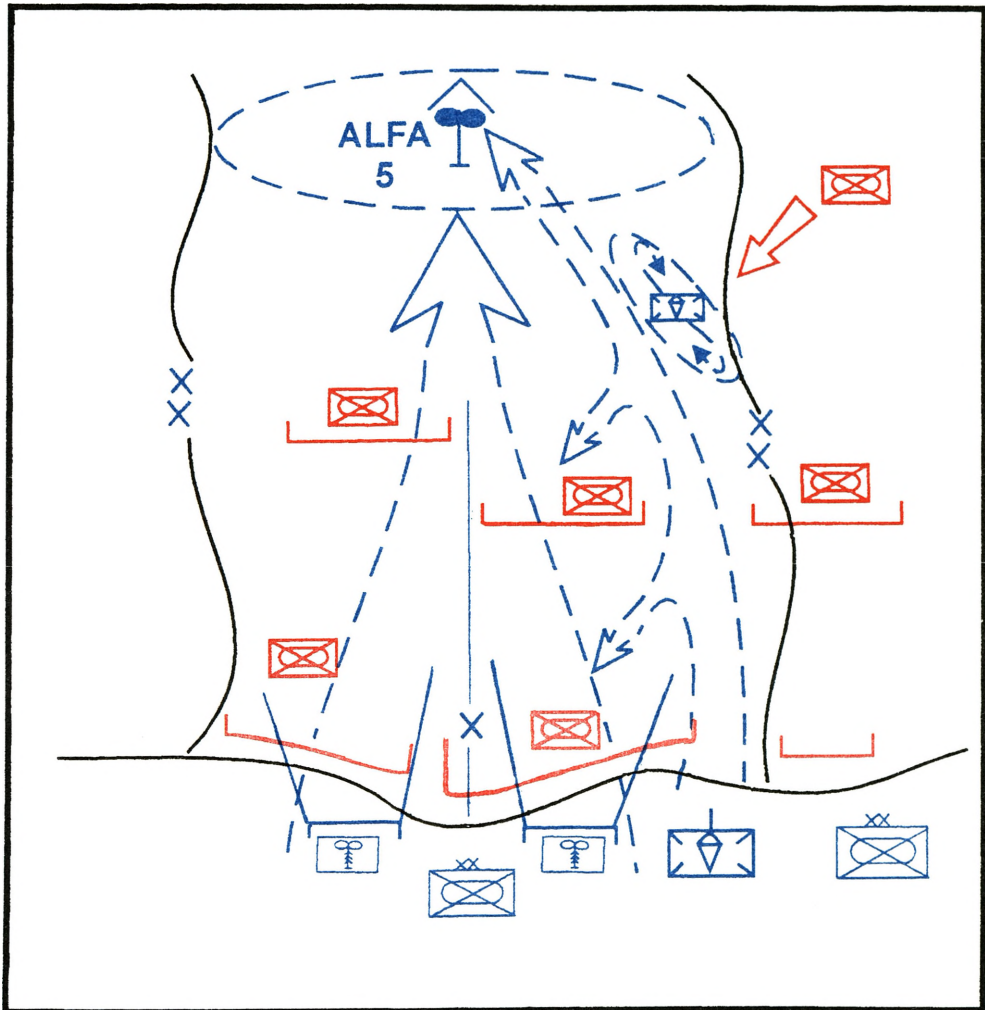
**Kawaleria powietrzna jako taktyczny desant powietrzny
w natarciu**

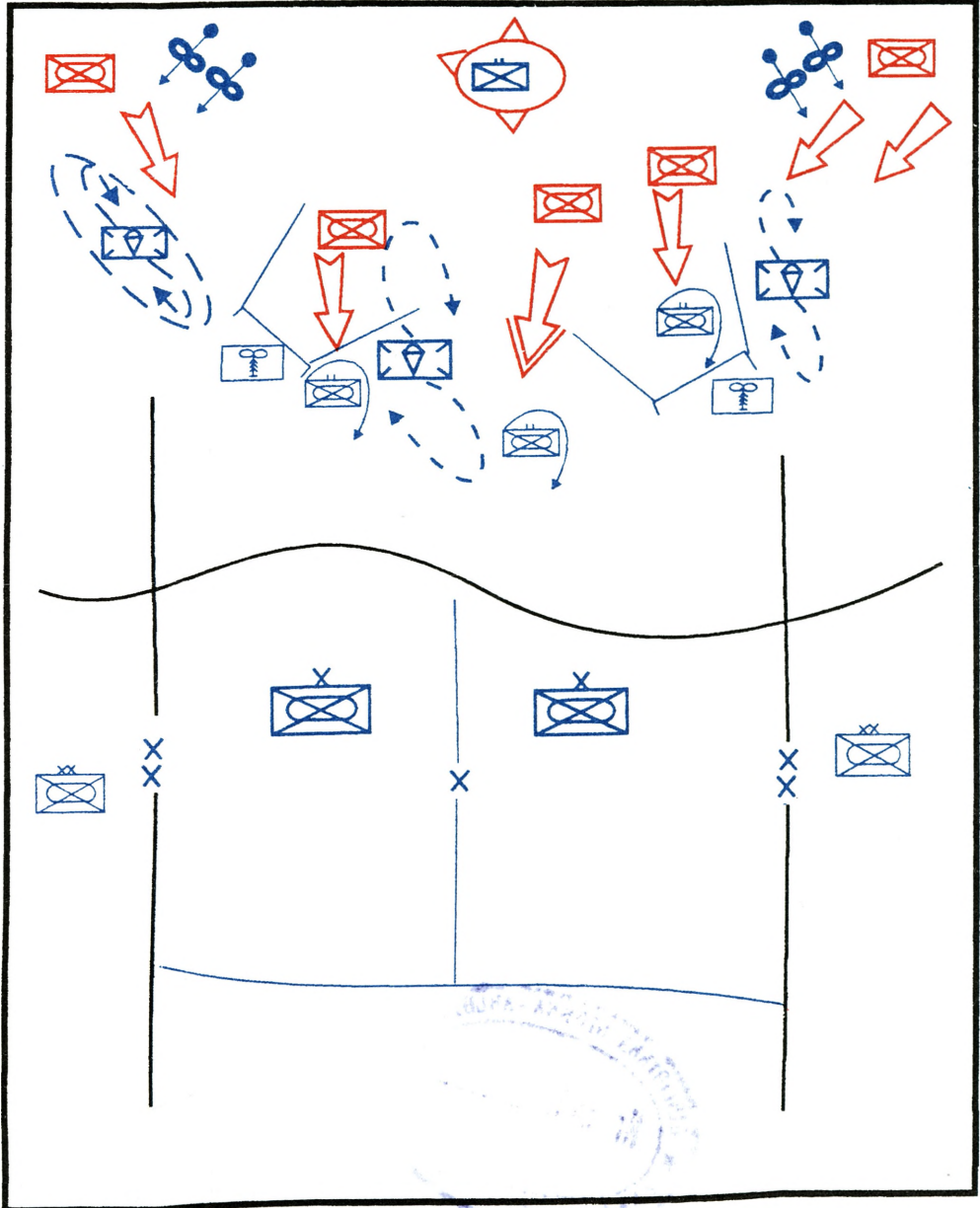
Kawaleria powietrzna w działaniach przeciwdesantowych

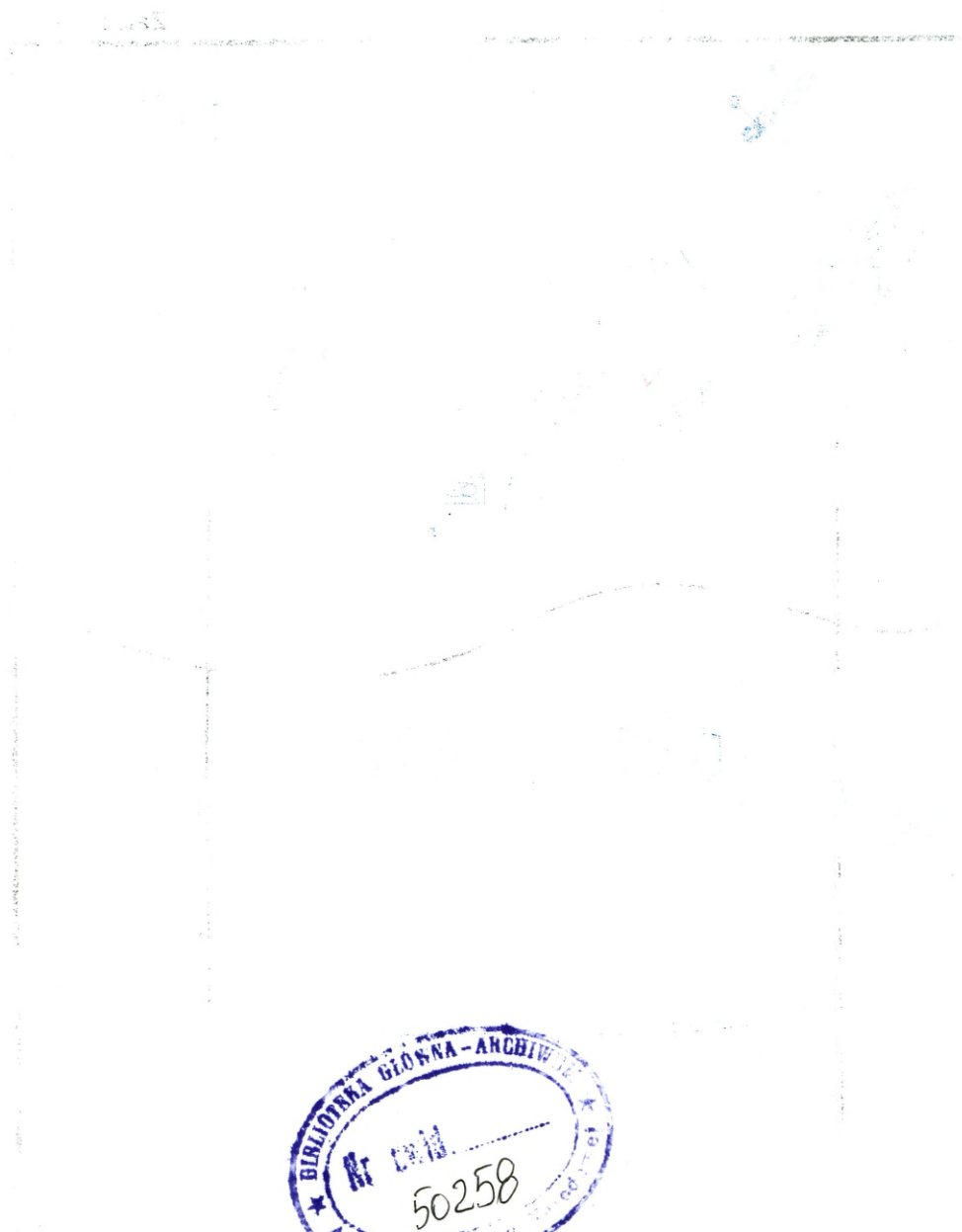
**Udział kawalerii powietrznej w osłonie skrzydła
podczas wykonywania kontrataku**

Kawaleria powietrzna w osłonie skrzydła nacierającej dywizji

Działanie kawalerii powietrznej na korzyść wojsk wychodzących z pasa przesłaniania

Archiwum Geograficzne
Instytut Geograficzny i Kartograficzny
ul. Rakowiecka 27, 00-677 Warszawa